

ปาฐกถา ชื่นแคลร์ ทอมป์สัน อนุสรณ์

มุกที่สอง

วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งประเทศไทย

พจนานุกรมภาษาเยอรมัน และ
คริสตศาสนิกศึกษาปริทัศน์เด่น

เค็นเนธ อี. แบล็ค PRD

พุทธศาสนานิกายเถรวาท และ คริสตศาสนา
นิกายโปรเตสแตนท์

โดย

เค็นเนธ อี.แวลส์ Ph.D.

ปาฐกถา ซินแคลร์ ทอมป์สัน อนุสรณ์

ชุดที่สอง

วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งประเทศไทย

เชียงใหม่

14-15 พฤศจิกายน, 1963

พิมพ์ที่ ร.พ. เจริญธรรม 160 เสาชิงช้า พระนคร โทร. 29242

นายรวล รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2506

คำนำ

วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีความยินดีที่จะเสนอปาฐกถาซินแคลร์ ทอมป์สันอนุสรณ์ อันดับที่สอง (1963) ซึ่งเป็นปาฐกถาเพื่อระลึกถึงวิลเลียม เจมส์ ซินแคลร์ ทอมป์สัน (1915-1961) ผู้ทำงานในประเทศไทยนับแต่ปี 1937 จนกระทั่งถูกกักกันระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และนับแต่ปี 1946 จนกระทั่งถึงแก่ความตายในอุบัติเหตุรถไฟตกราง เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 1961 เป็นสมาชิกในคณาจารย์ของวิทยาลัย ศาสนศาสตร์และเป็นผู้สอนวิชาพระคริสตธรรมคัมภีร์ วิชาศาสนศาสตร์ และการฝึกปฏิบัติ ด้วยความชำนาญและด้วยใจศรัทธาอย่างแรงกล้า อาจารย์ทอมป์สันเป็นผู้มีความสนใจยิ่งในพุทธศาสนา และความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับคริสตศาสนา ปาฐกถาอนุสรณ์ชุดนี้ก็ได้จัดขึ้นเพื่อสืบต่องานที่เขากำลังทำอยู่ เมื่อองค์พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงเรียกเขาให้ไปเข้าเฝ้าพระองค์นั้น

ปาฐกถาทั้งสามตอนในชุดนี้แสดงโดย เค็นเน็ธ อี.แวลล์, Ph.D ภราครผู้ร่วมงานในประเทศไทย จากคริสตจักรสหเพรสไบทีเรียนแห่งสหรัฐอเมริกา นับแต่ได้มาถึงประเทศไทย ในปี 1927 ดร.แวลล์ก็ได้มีความสนใจในพุทธศาสนาเรื่อยมา และได้ชื่อว่าเป็นเอะตะทักคะในเรื่องนี้โดยแต่งหนังสือ “พุทธศาสนาในประเทศไทย ว่าด้วยพิธีกรรมและกิจกรรม” (ภาษาอังกฤษ, จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่สองในปี 1960) ดร.แวลล์เคยเป็นอาจารย์ และต่อมาเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนปรินสรอยแยลล์ วิทยา (1928-1951) นับแต่ปี 1953 เป็นต้นมาก็ได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการของกองคริสเตียนศึกษาและบรรณศาสตร์ของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ทางวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มีความยินดีขอต้อนรับ ดร.แวลล์ ในการแสดงปาฐกถาครั้งนี้

อี.จอห์น แฮมลิน

ผู้อำนวยการ

สารบัญ

พุทธศาสนานิกายเถรวาท

และ คริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์

ข้อความเบื้องต้น	5
ปาฐกถา 1 ข้อที่พุทธศาสนาและคริสตศาสนาแตกต่างกัน	7
ก. ศาสนา: เป็นคำสั่งสอนหรือการเผยพระวาจา?	7
ข. พระเจ้า: เป็นบุคคลภาพและสัมพันธ์กับมนุษย์หรือไม่มีพระเจ้าเลย?	9
ค. ประวัติศาสตร์โลก : เป็นเส้นตรงหรือวงกลม?	11
ง. ควรจะถือว่าชีวิตเป็นอะไร?	16
ปาฐกถาสอง สารที่เห็นพ้องกัน	21
ก. สภาพอันน่าสงสารของมนุษย์	21
ข. ความสำคัญของชีวิตและความนึกคิด	23
ค. ในด้านจริยธรรม	28
ปาฐกถาสาม สังคม, ศีลธรรมและความเชื่อในสมัยปัจจุบัน	39
ก. วัฒนธรรมสากลแผนใหม่	39
ข. ทศนะพุทธศาสนา	41
ค. ทศนะคริสตศาสนา	47

พุทธศาสนานิกายเถรวาทและคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์?

ปาฐกถาหนึ่ง สารที่พุทธศาสนาและคริสตศาสนาแตกต่างกัน

ข้อความเบื้องต้น

ปาฐกถาชุด ต่อไปนี้ได้จัดทำขึ้นสำหรับประชาชนทั่วไปยิ่งกว่าสำหรับนักปราชญ์ทางพุทธหรือทางคริสต์ นำเอาหลักคำสอนของพุทธศาสนานิกายเถรวาท และของคริสตศาสนาบางข้อเท่านั้นมาพิจารณา เนื่องจากเวลาจำกัดและมีความรู้ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาหลักคำสอนแม้แต่ข้อเดียวของทั้งสองศาสนาได้ถี่ถ้วน คำสอนย่อ ๆ ที่นำมาสาธยาย ณ ที่นี้เป็นข้อที่ ศาสนิก ผู้เคร่งครัดใช้เป็นแนวคิดและเป็นแนวปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

มิได้มีการพยายามที่จะถกเถียงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์, รูปการจัดตั้งองค์กร, กิจกรรมสมัยปัจจุบันหรืออิทธิพลทางศีลธรรม หรือผลดีทางสังคมของทั้งสองศาสนาแต่อย่างใดเลย ตรงกันข้ามการพิจารณาได้มุ่งต่อหลักคำสอน อันทำให้เกิดผลในทางประพฤติ ปฏิบัติคำสั่งสอนของศาสนาแม้จะเก่าแก่ สักเพียงไร ก็ตาม ก็ยังคงมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของผู้ถือคำสอนนั้น ๆ อยู่ การพัฒนาในด้านความรู้และการปฏิบัติของศาสนา การยอมอ่อนข้อให้แก่การบีบคั้นทางสังคม และแนวความคิดสมัยใหม่มักทำให้เรา ต้องสำรวจตรวจสอบข้อพระธรรมดั้งเดิมกันขึ้นอีก หรือต้องเอ่ยถึงคำสอนแรกเริ่มนั้น ศาสนาใดก็ตามที่แยกทางออกจากหลัก คำสอนดั้งเดิม ย่อมจะสูญเสียลักษณะเก่าแก่ แก่นธรรม และคุณธรรมอันเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกเสีย

ข้อพระธรรมที่จะอ้างต่อไปนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้มีหลักไว้ใช้วินิจฉัย เหตุผล และความเป็นธรรมของการพิจารณาในปาฐกถานี้ ข้อพระธรรมใดที่ไม่ตรงต่อหลักคำสอนสำคัญที่นิยมใช้กันอยู่จะไม่นำมาระบุไว้ การพิจารณานี้เป็นไปในทางสันติเพื่อให้เหมาะกับเรื่อง

ศาสนาทั้งหลายในสมัยปัจจุบันจำเป็นต้องประกาศสันติสุขและวางแบบอย่างไว้ให้เห็น มนุษย์ทุกประเทศตกเป็นเหยื่อของความกลัวและ โรคภัยอย่างเดียวกัน ได้รับความอบอุ่นจากอาทิตย์ดวงเดียวกัน อยู่ในความกดดันของอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน และตกอยู่ในสภาพวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน ทุกศาสนามีปัญหาอย่างเดียวกัน เช่น นิยมทางโลก บรรดาศาสนาที่ยึดหลักศีลธรรมต่างก็หวงใยและปรารถนาจะปรับปรุงทางศีลธรรมของสังคมปัจจุบัน วิทยาศาสตร์ปัจจุบันมิได้ช่วยทำให้มนุษย์ทำความชั่วร้ายน้อยลงไปเลย ทรัพย์สินความมั่งคั่งและวิชาเทคนิคไม่ได้ทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความชั่วช้าหรือการก่ออาชญากรรมของพวกวัยรุ่นและการสงครามแต่อย่างใดเลย ในสมัยปัจจุบัน นอกจากเครื่องมือ เครื่องอาวุธใหญ่ ๆ แล้ว ยังมีความต้องการความสุข ความสงบและความ

พอใจในด้านจิตใจ ซึ่งคุณค่าอันนี้เป็นผลเกิดจากการแสดงคามยุติธรรม ความเมตตาและการดำเนินชีวิตด้วยความถ่อมใจ ศิลปแห่งการดำเนินชีวิตได้รับการสนับสนุนและการแสดงออกในบรรดาศาสนาที่ยึดศีลธรรมเพราะว่าศาสนาเหล่านี้ยกย่องคุณค่าทางศีลธรรม และนับถือความสำคัญของชีวิตมนุษย์ ศิลปสำคัญ ๆ และบรรดาธรรมเนียมสำคัญ ๆ ย่อมเกิดจากศาสนาสำคัญ ๆ จึงทำให้อารยธรรมต่าง ๆ และประวัติศาสตร์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ ศาสนาเหล่านี้ให้การหนุนใจและปลอบใจแก่บรรดาชายหญิงทุกชั้น และฐานะทั้งในอดีตและในปัจจุบันคือได้อ่านวจุคมุ่งหมายทางศีลธรรมและความสำนึกถึงคุณค่าของชีวิตของตนให้แก่เขา

ปาฐกถา 1 ข้อที่พุทธศาสนาและคริสตศาสนาแตกต่างกัน

บางครั้งชาวสวนได้ เอาพันธุ์ ผลไม้ หรือ ดอกไม้ที่ตีทั้งสองชนิดมาผสมเพื่อให้เกิดชนิดที่ยิ่งขึ้น บางคนกล่าวว่าพุทธศาสนาและคริสตศาสนาตีทั้งสอง และอาจจะให้ศาสนาทั้งสองเข้ารวมกันผสมกัน เหมือนดอกไม้ได้ เพื่อให้เกิดเป็นศาสนาใหม่ซึ่งจะเร้าใจคนทั่วโลก

การผสมกันแบบนี้จะเร้าใจก็เฉพาะบุคคลที่มีได้ถือพุทธศาสนา หรือคริสตศาสนาอย่างลึกซึ้งเท่านั้น ศาสนาทั้งสองมีลักษณะที่จะรวมกันเข้ากันได้ละหรือ? หรือว่าศาสนาทั้งสองมีลักษณะที่แตกต่างกันและไม่สามารถเข้ารวมกันได้เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเช่นต้นกล้วยไม้ และต้นกุหลาบ ผู้ที่เน้นถึงความคล้ายคลึงกันของพุทธศาสนาและคริสตศาสนากล่าวถึงคำสอนทางศีลธรรมที่เหมือนกัน เรื่องศีลธรรมนี้จะได้พิจารณาในปาฐกถาที่สองต่อไป ในตอนนี้จะได้พิจารณา ความแตกต่างในคำสอน อันถือว่าเป็นหลักใหญ่ ๆ เท่านั้น บุคคลที่คิดว่าศาสนาทั้งสองเหมือนกันนั้นเมื่อได้สอบถามดูจะยอมรับว่าวัดในพุทธศาสนาและโบสถ์คริสเตียน แม้จะอยู่ ณ ท้องถิ่นเดียวกันก็มีลักษณะแตกต่างกันในบรรยากาศ กิจกรรมและสถาปัตยกรรมที่เดียว แนวคิดที่ไม่เหมือนกันเป็นเหตุให้มีผลต่างกันหรือ?

ก. ศาสนา: เป็นคำสั่งสอนหรือการเผยพระวาทะ?

อาจกล่าวได้ว่า ศาสนาหนึ่งอาจถือว่าการเผยพระวาทะและเป็นคำสั่งสอนด้วย แต่ที่จริงแล้วก็มีความแตกต่างกันมากกระหว่างความนึกคิดของคริสตศาสนาเกี่ยวกับศีลธรรมและความนึกคิดที่ชาวพุทธถืออยู่ พระธรรมของพุทธศาสนาและพระคริสตธรรมคัมภีร์แตกต่างกันในเรื่องกำเนิดและในเรื่องบทบาทเกี่ยวกับความรอดหรือความหลุดพ้นของมนุษย์

1.

โดยทั่วไปชาวพุทธถือว่าศาสนาของตนเป็นคำสั่งสอน โดยตอนปลายปีที่หกแห่งการแสวงหาธรรม พระสมณะโคดม คือพระพุทธเจ้าได้พบทางนั้น พระองค์ได้มีพระชนม์อยู่ในโลกอีก 45 ปี เพื่อสอนทางนั้นให้ผู้อื่น คำสั่งสอนของพระองค์มีถึง 84,000 ข้อ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นคำสั่งสอนสำหรับฆราวาส และข้อบังคับและคำสั่งสอนสำหรับสาวกที่ใกล้ชิดคือพระสงฆ์ พระสงฆ์ หรือภิกษุในสมัยเริ่มแรกมีหน้าที่ท่องจำ พระสูตร และ พระวินัย เพื่อเก็บรักษาไว้สำหรับคนรุ่นหลัง ๆ ต่อไป พระรัตนตรัยคือ พระพุทธซึ่งแปลว่าครูหรือมุณี, พระธรรมหรือคำสั่งสอนและพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่รักษาและถ่ายทอดพระธรรมให้ผู้อื่น

ในระหว่างที่แสวงหาความรู้อยู่เป็นเวลาหกปีนั้นพระพุทธเจ้าได้ฟังคำสอนจากครูที่เป็นดาบสหลายองค์ เช่นอาฬารคามามะผู้สอนถึงคัมภีร์ “สุญญาพ” และอุททกธรรมบุตรผู้ได้สอน “สภาพที่จะเป็น

วิญญาณก็มีใจ และไม่มีวิญญาณก็มีใจ” (มัทธิมนิกายมหาสังคจสูตร) อาจารย์หลายท่านสังกัดสำนักที่แข่งขันกัน ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วก็ได้เริ่มสั่งสอนสาวกของพระองค์ พระองค์ได้สอนแย้งกับหลักเดิมของศาสนาพราหมณ์ คำสอนที่ปรากฏในสูตรปิฎก เกิดจากคำตอบปัญหาที่มีผู้ถามและของพวกสาวก คำถามเหล่านี้เกิดจากทัศนคติที่ขัดแย้ง พระพุทธเจ้าได้กล่าวในคำสรุปคำสอนของพระองค์ว่า “เรามาสอนเรื่องทุกข์และการพ้นจากทุกข์” (สังยุตนิคาย 22:86)

2.

โดยทั่วไป คริสตศาสนิกถือว่าคำสอนสำคัญในศาสนาเป็นการเผยพระวจนะ ในพันธสัญญาเดิม คำสอนของโมเสสและศาสดาพยากรณ์อื่น ๆ มีความหมายแสดงว่า “พระเจ้าทรงตรัสดังนี้แหละ” ผู้พยากรณ์เป็นคนพูดและผู้นำของชาติดำเนินการตามคำบัญชาหรือการสำแดงของพระเจ้า ในพันธสัญญาใหม่ พระเยซูคริสต์เป็นผู้ที่พระเจ้าทรงเจิมไว้ตามพระสัญญา และโดยพระองค์ พระเจ้าทรงสำแดงพระองค์เองครั้งสำคัญที่สุดแก่มนุษย์ นี่เป็นความสำคัญของวันคริสตสมภพ “อิมานูเอล” หรือ “พระเจ้าอยู่กับเรา” ได้เสด็จมาแล้ว ในสวรรค์ก็มีดาวดวงใหม่ปรากฏ และทูตสวรรค์ได้ประกาศ “ข่าวดีอันเป็นความปรีดายิ่งใหญ่ยิ่ง...รังสีความยิ่งใหญ่จะมีแก่พระเจ้า” ทารกได้เกิดในวงศ์กษัตริย์ เป็นพระเจ้าเสด็จมาโปรดโลกตามที่พระเจ้าสัญญาไว้ดังที่มีคำห์และผู้พยากรณ์อื่น ๆ ทำนายไว้ซึ่งรอคอยกันมานาน (มีคาห์ 5:21) ชนชาติอิสราเอลได้คืนเคຍต่อการกระทำและการสำแดงของพระเจ้าในประวัติศาสตร์ที่ล่วงแล้ว อันกินเวลาหนึ่งพันปี พระเจ้าได้ทรงสำแดงพระองค์ให้แก่อับราฮัม, อิสอัค, ยากอบ แก่โมเสสที่พุ่มไม้ไฟลุกแก่ชนชาติอิสราเอลตอนข้ามทะเลแดง แก่โยชูวาและแก่ศาสดาพยากรณ์เอลียาห์ , อิชยาห์และเยเรมีย์ บางครั้งการสำแดงเช่นนี้ประกอบด้วยการแสดงฤทธานุภาพของพระเจ้าด้วย เช่นแก่เอลียาห์ที่ภูเขาไซเร็บ และเป็นคำบัญชาที่ให้ทำการ

เมื่อพระเยซูประสูติ ประเทศอิสราเอลเป็นเมืองขึ้นของกรุงโรม ประชาชนคับใจทั้งในทางเศรษฐกิจและจิตวิญญาณ พระเจ้าได้ทอดทิ้งชนชาติอิสราเอลเสียแล้วหรือต่อมาพระเยซูได้ประสูติ บรรดาคนที่รู้จักพระองค์ก็เห็นว่าพระเจ้าได้สำแดงพระองค์ในพระเยซูซึ่งเต็มไปด้วยความรัก และฤทธานุภาพ พวกเขาได้อุทานอ้างอิงถ้อยคำจากพันธสัญญาเดิมด้วยโสมนัสยินดีว่า “ผู้ที่นั่งอยู่ในแดนและเงาแห่งความตายก็มีความสว่างขึ้นมาและส่องถึงเขาแล้ว” (มัทธิว 4:16)

จึงเห็นได้ว่าชาวพุทธและชาวคริสต์มีความนึกคิดในเรื่องศาสนาแตกต่างกัน พุทธศาสนาตามแก่นแท้แล้วเป็นคำสั่งสอน พระธรรมเป็นที่ประชุมของความรู้ทั้งในฝ่ายจิตศาสตร์ ปรัชญา ศีลธรรม และการรู้ด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าเป็นปรมาจารย์ ชาวพุทธคนสำคัญหลายคนกล่าวว่าพุทธศาสนามีใจเป็นศาสนาเลย แต่เป็นปรัชญาต่างหากคริสตศาสนามีใจเป็นปรัชญา แต่เป็นระบบศาสนาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเชื่อในพระเจ้าผู้มีบุคลิกภาพและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ พระเยซูคริสต์เป็นองค์

ตำแดงพระคุณ น้ำพระทัย และฤทธานุภาพอันสูงสุดของพระเจ้า พระเยซูตำแดงความหวังโยมมนุษย์ของพระเจ้าให้ประจักษ์โดยการกระทำที่เสียสละ โดยการสมัครใจที่จะวายชนม์และการคืนพระชนม์ คริสตศาสนาตั้งอยู่บนรากฐานคือพระราชกิจและคำสั่งสอนของพระเจ้าซึ่งบรรดาผู้พยากรณ์ และพระเยซูคริสต์ได้กล่าวถ่ายทอดกันมาตามลำดับ คำสอนในคริสตศาสนาจึงไม่ถือว่าเป็นคำสั่งสอน แต่เป็นพระกิตติคุณคือข่าวประเสริฐซึ่งพระเจ้าทรงตำแดงเปิดเผยให้มนุษย์เห็น

ข.พระเจ้า: เป็นบุคคลภาพและสัมพันธ์กับมนุษย์หรือไม่มีพระเจ้าเลย?

เมื่อพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในประเทศอินเดียนั้นมีการนมัสการพระเจ้าหลายองค์ ดังมีชื่อพระเจ้าต่าง ๆ ว่า พระพรหม พระอินทร์ พระธรณี พระมารา พระยม พุทธศาสนาถือว่าพระเจ้าเหล่านี้เป็นเพียงพวกเทวดาหรือเทพบุตร เมื่อเป็นเช่นนี้พวกเทพเจ้าเหล่านี้ก็ไม่มีชีวิตอยู่ชั่ววันรันดร ตกอยู่ในวัฏสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิดเหมือนกัน แม้แต่ละชาติจะดำรงอยู่เป็นเวลานาน ๆ ก็ตาม

“พระพุทธรเจ้าตอบว่า “สหายเอ๋ย เราไม่เห็นว่าเป็นโลกนี้หรือในโลกแห่งเทวะ โลกแห่งมาร พรหม โลกหรือในชั้นต่าง ๆ ของสมณะ เทวดาและมนุษย์ บุคคลที่สามารถจัดความคิดของเราได้เลย” (สุตนิพัตถุวรรคสุขิโถมะสูตร)

ท้าวสักกะถือกันว่าเป็นหัวหน้าของเทวดาต่าง ๆ แต่ก็มีใช่เป็นผู้สร้างจักรวาล

“ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะผู้เป็นประมุขของเทวะก็หาพ้นจากกิเลสต่าง ๆ ไม่ หาพ้นจากความเกลียดชังหาพ้นจากการเกิด แก่และความตายไม่” (อังคุตตรนิกาย 3:37)

ฐานะของพระพรหมก็ไม่แน่ชัด โดยทั่วไปถือเป็นประมุขของพรหมโลก

“ดูกรวาเสฏฐะ “ใครคนใดคนหนึ่ง 7 ชั่วยุค อาจารย์ของพราหมณ์ มีไหมที่เคยเห็นพระพรหม?”

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย”

(ทีฆนิกายศีลขันธวรรค เทวิขสูตร 1: 12)

แต่มีเรื่องปรากฏว่าพระพรหมได้เสด็จมาเฝ้าพระพุทธรเจ้าภายหลังที่ตรัสรู้แล้ว

พระพุทธรเจ้าตรัส “แต่ถ้าเราจะสอนหลักธรรมและผู้อื่นไม่เข้าใจก็จะเป็นการเหนื่อยเปล่าเป็นความยุ่งยากแก่เรา...เมื่อเราได้ไตร่ตรองดู ก็คิดว่าจะไม่สอนหลักธรรม ครั้นแล้วท้าวสัทัมปติ จูติจากพรหมโลกมาเฝ้าเรา...และกล่าวว่า “ข้าแต่พระองค์ที่เคารพ โปรดสอนหลักธรรม”...เมื่อทราบคำขอร้องของท้าวมหาพรหมแล้วเราก็นึกถึงสงสารเวไนยสัตว์...” (พระพุทธรเจ้ายินยอมที่จะสอนหลักธรรม)

(มัชฌิมนิกาย 1: 167 และต่อ ๆ ไป)

พุทธศาสนายอมรับเห็นด้วยกับเรื่องจักรวาลวิทยาของอินเดีย จึงรับด้วยว่าพวกเทวดาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองสวรรค์ ท้าวสักกะและเทวดาอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นผู้ถือข่าวและทำหน้าที่เป็นผู้สนทนา ในทัศนะหนึ่งอ้างว่ามีตัวตนปรากฏ แต่ในอีกแง่หนึ่งไม่มีตัวตนปรากฏ เช่นเดียวกับในการสนทนาเกี่ยวกับ

หลักคำสอนของพุทธศาสนา ผู้พูดอาจอ้างตัวเองว่า “ข้าพเจ้า” เมื่อพูดโดยแท้แล้วเขาจะปฏิเสธเรื่องมีตัวตน “อัตตา” หรือ “ตัวข้าพเจ้า” พุทธศาสนิกอาจพูดถึงเรื่องเทวดาต่าง ๆ แต่จะไม่อธิษฐานต่อเทวดานั้น

“คุณรวิเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดี บุรุษผู้ต้องการฝั่งโน้นของแม่น้ำจะพึงมาสู่ฝั่งนี้ เหตุเรียกร้องเพราะเหตุอ่อนวอน เพราะเหตุปรารถนา หรือเพราะเหตุยินดีของบุรุษนั้นหรือหนอ?”

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย

(ทีฆนิกาย สีลขันนวรรค เติวิชชสูตร 1: 24)

คำกล่าวที่อ้างว่าพุทธศาสนาถือว่าไม่มีทางจะพิสูจน์ว่ามีพระเจ้าหรือไม่ หรือพุทธศาสนาถือว่าไม่มีพระเจ้าเลย มีทั้งคนที่รับและคนที่ปฏิเสธ เมื่อได้ตรวจดูพระคัมภีร์ต่าง ๆ ก็มีปรากฏชัดว่า พระพุทธเจ้าได้แย้งการถวายนุชาแก่เทวดาตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ พระพุทธเจ้าทรงบอกแก่พราหมณ์ กุคคะทันตะว่า การประพาศิชอบและตั้งใจชอบ รวมทั้งฆณสิขันธ์ของการเข้าสมาธิย่อมบังเกิดผลดีกว่าการถวายนุชา กุคคะทันตะทูลว่า

“ขอให้ท่านรับข้าพเจ้าเป็นศิษย์ด้วยผู้หนึ่ง โอข้าแต่พระสมณะโคตม และข้าพเจ้าจะปล่อยวัวตัวผู้ 700 ตัว วัวตอน 700 ตัว วันสาว 700 ตัว แพะ 700 ตัว และแกะผู้ 700 ตัว ให้เป็นอิสระ เพื่อให้สัตว์เหล่านั้นรอดชีวิตต่อไป”

(กุคคะทันตะสูตร)

พระพุทธเจ้าไม่สอนเรื่องพระเจ้าผู้ทรงเนรมิตสร้างสิ่งต่าง ๆ แต่ทรงยอมรับรู้ว่า ฝึกจักรวาลเป็นอยู่ และเตือนให้สาวกของพระองค์คิดถึงสภาพอันน่าเวทนาของมนุษย์ในโลกแห่งความทุกข์นี้ และหาทางพ้นจากทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า:-

“ชีวิตของสัตว์โลกเข้ามาอยู่ในโลกนี้โดยไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ” (สัตตนิพัต)

“มาเริ่มต้นเวียนว่ายอยู่ในการเดินทางนี้ นับไม่ถ้วนและไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ เพราะถูกปกคลุมไปด้วยอวิชชาและถูกรัดรั้งด้วยตัณหา”

(สัมมุตตะนิกาย 15: 1:1)

2.

สำหรับคริสตศาสนา พระเจ้าเป็นรากฐานและเป็นใหญ่ พระเจ้าเป็นที่ตั้งต้นและที่สุดปลาย

“ในปฐมกาล พระเจ้าทรงเนรมิตสร้างฟ้าสวรรค์และแผ่นดินโลก” (ปฐมกาล 1:1)

พระองค์เป็นต้นเหตุของสิ่งทั้งปวง บรรดาสรรพสิ่งเป็นอยู่โดยพระองค์ สิ่งต่าง ๆ ในโลก เช่น พลังงาน ความสว่าง กฎของเหตุและผล วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมการ ชีวิต เหตุผล ความงาม ความคิด

ไต่ตรง ความดี ความมีจุดประสงค์ดี สิ่งเหล่านี้มีปรากฏอยู่ก็เพราะว่าพระเจ้ามีพระประสงค์ให้มันปรากฏอยู่

สภาวะ ของพระเจ้านั้นใหญ่ยิ่งกว่าบรรดาสัตว์ทั้งหลายรวมกัน สภาวะของพระเจ้านั้นใหญ่ยิ่งกว่าที่ความคิดของมนุษย์จะหยั่งรู้ได้ แต่ความใหญ่ยิ่งของความคิดมนุษย์ อาจทวีความมหัศจรรย์ขึ้นได้ ในการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ความคิดของมนุษย์ได้พบพลาสมาและความสัมพันธ์ในจักรวาลใหม่ ๆ พบความสำคัญใหม่ ๆ ในสิ่งที่เห็นมาช้านานแล้ว แต่เมื่อพบกับสิ่งใหม่ ๆ มนุษย์ก็ต้องเผชิญกับปัญหา และสิ่งที่ไม่เข้าใจกัน เป็นการสวดติดต่อบัญญาของมนุษย์ที่ว่าเขาจะต้องรับรู้ปริศนาใหม่ ๆ ของพิภพ ความพยายามที่จะเข้าใจพระเจ้า ความพยายามที่จะรู้จักพระเจ้าอาจกล่าวได้ว่า เป็นความพยายามทางสติปัญญาที่กล้าหาญที่สุดของมนุษย์ แต่ก้ตกลงอยู่อย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้เพราะว่า

“พระเจ้าจึงทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระองค์” (ปฐมกาล 1:27)

ดังที่ ดร.มัลคัม เอฟ สติวาร์ท ได้กล่าวเมื่อปี 1962 ในปาฐกถาซินแคลร์ ทอมป์สัน อนุสรณ์หน้า 106 (คำแปลต่างกัน ให้เปรียบเทียบภาษาอังกฤษ) ว่า “คริสเตียนได้เห็นว่าคุณภาพซึ่งไหลอยู่ในและผ่านตัวเขา และซึ่งทำให้เขามีชีวิตและมีสภาพความเป็นอยู่ว่าเป็นบุคคลิกภาพ” คริสเตียนเชื่อว่า พระเจ้าเป็นฝ่ายริเริ่มที่เข้ามาหามนุษย์ เพราะฉะนั้นมนุษย์ต้องตอบสนองความสนิทสนมกับพระเจ้านี้ พระเจ้าสำแดงพระองค์เองให้มนุษย์รู้จักโดยทางจิตใจและโดยการกระทำ แม้จะไม่เต็มบริบูรณ์และไม่เห็นแจ้งชัดก็ตาม พระทัยของพระเจ้าสำแดงพระประสงค์คุณค่าทางศีลธรรมอันสูงและความรักอันไม่เห็นแก่ตัว (อาคาเป่) ให้จิตใจของมนุษย์ ความคิด และจิตใจของพระเจ้าได้สำแดงไว้ให้เห็นแล้วในความคิดและจิตใจของพระคริสต์เมื่อมองเห็นดังนี้แล้ว ท่านสาวกเปโตรจึงได้ทูลพระเยซูว่า:-

“พระองค์ทรงเป็นพระคริสต์พระบุตรของพระเจ้าผู้ทรงพระชนม์อยู่” (มัทธิว 16:16)

พระเยซูทรงอธิษฐานและทรงสั่งสอนให้พวกสาวกอธิษฐานเรียกพระเจ้าว่า “พระบิดา” การอธิษฐานคือการที่จิตใจของมนุษย์พยายามเข้าถึงน้ำพระทัยพระเจ้า เข้าสนิทสนมกับพระองค์ผู้ทรงประทานชีวิต ผู้ทรงห่วงใยในสิ่งที่ทรงสร้างอยู่เสมอ

พุทธศาสนานิกายเถรวาทไม่รับรู้ว่าพระเจ้าตามความเข้าใจของคริสเตียน

ค.ประวัติศาสตร์โลก : เป็นเส้นตรงหรือวงกลม?

คริสตศาสนาและพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมากเกี่ยวกับทัศนะในประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์นั้นข้าพเจ้าหมายถึงการกระทำของประเทศชาติและแต่ละบุคคล เราควรจะถือว่าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเป็นอะไรแน่

พระพุทธเจ้าไม่ยอมพูดถึงกำเนิดของโลกพิภพ โดยให้เหตุผลว่า ปัญหาอันยากยิ่งสุดเช่นนี้ไม่มีประโยชน์แก่ผู้แสวงหาความหลุดพ้นจากทุกข์

“และมะลังกิยะบุตร เราไม่ได้อธิบายแล้วหรือ ทำไม? เพราะเหตุว่ามันไม่เป็นประโยชน์แก่พรหมจรรย์แต่ประการใด มันไม่เป็นทางปิดเป่า ไม่ทำให้หมดกิเลส ไม่ยุติ สงบ เห็นแจ้ง ตรัสรู้และนิพานแต่ประการใดเลย เพราะฉะนั้น เราจึงไม่พูดถึงเรื่องนี้”

(มัชฌิมนิกายกุลลมะลังกิยะบุตรสูตร 1: 426)

ในการรับเรื่องจักรวาลวิทยาแบบอินเดีย พุทธศาสนายอมรับทัศนะเกี่ยวกับกาลป์ ความยาวนานของเวลาซึ่งบางคนกะกันว่ายาวนานสี่พันล้านปี จักรวาลปรากฏอยู่ชั่วกาลป์หนึ่งหมุนเวียนไปแล้วก็เกิดไฟประลัยกัลป์ทำลายเสียครั้งหนึ่ง แล้วต่อไปก็เกิดใหม่อีก

พุทธศาสนาได้มีวิธีนับเวลาอีกแบบหนึ่งซึ่งสั้นกว่ากาลป์ คือนับตามยุคของพระพุทธเจ้าต่าง ๆ พระองค์ พระพุทธเจ้าซึ่งมีชื่อต่าง ๆ กันอุบัติขึ้นตามลำดับกัน แต่ภายใต้สภาวะอันแตกต่างกันในยุคของพระพุทธเจ้าจะกุดันระ มนุษย์มีอายุยาวถึง 40,000 ปี ในยุคของพระโกนาครมะนะมี อายุยืนยาว 30,000 ปี และในยุคพุทธกัสสะปะ มนุษย์มีอายุ 20,000 ปี (ทีฆนิกาย มหาปทานสูตร 2: 5-12) ระยะเวลาของยุคลดลง คือในยุคพระสมณะโคตมะมีเพียง 5,000 ปี พอสิ้นยุคหนึ่ง พระพุทธเจ้าองค์ใหม่ก็อุบัติขึ้นและมีการประกาศพระธรรมใหม่อีก

ในยุคของพระพุทธเจ้าตามลำดับนั้น เหตุการณ์บางประการปรากฏขึ้นแล้วก็ปรากฏขึ้นอีก ข้อนี้ อาจเป็นเครื่องแสดงว่าประวัติซ้ำรอยเดิม หรืออาจเป็นว่าตำนานเดิมที่กล่าวถ่ายทอดกันต่อ ๆ มาโดยปากเปล่านั้นมีความผิดพลาดในเรื่องที่ว่าเหตุการณ์ไหนปรากฏขึ้นในยุคไหนก็ได้

ในพุทธศาสนานั้น หลักคำสอนในเรื่องวัฏสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิด เป็นหลักคำสอนสำคัญ ในอดีตมนุษย์ทุกคนต้องเวียนเกิดจนนับไม่ถ้วน และจะต้องเผชิญกับการเกิดเช่นนี้ต่อไปในอนาคต มีปัญหาว่าอะไรที่บังเกิดใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากว่าพุทธศาสนากล่าวว่าไม่มีอดีต อนาคตจึงเกิดใหม่ไม่ได้ คนที่เกิดใหม่จึงเหมือนกับเทียนที่จุดต่อจากเทียนที่จะดับไป พุทธมามกส่วนมากถือกันว่าคนที่เกิดใหม่ก็ไม่ใช่คนเดิมที่เพิ่งตายไปแล้ว และไม่ใช่นับบุคคลอื่นแท้ ๆ แต่มีวิญญาณขึ้นในคนใหม่เนื่องจากวิญญาณในคนเก่า ผลของกรรมและในบางรายความทรงจำความเดิมได้ก็ไปจากคนเก่าสู่คนใหม่ด้วย พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้ได้ตรัสว่า :-

“เราระลึกชาติก่อน ๆ ได้หลายชาติ หนึ่งชาติ, สองชาติ, สาม, สี่, ห้า, สิข, ยี่สิข, สามสิข, สี่สิข, ห้าสิข, 100, 1000, 100,000 ชาติ หลายยุคหลายกัลป์ของโลก...เหตุเช่นนั้นเราจึงระลึกชาติต่าง ๆ ได้โดยละเอียดและถี่ถ้วน นี่เป็นความรู้แรกที่เราได้รับในปฐมญาณในตอนกลางคืน”

(มัชฌิมนิกาย 1: 240 มหาสักกะสูตร)

ในระหว่างระยะเหตุการณ์อันยาวนานเช่นนี้ ราชอาณาจักรหลายแห่งและกษัตริย์หลายองค์ได้เกิดขึ้นแล้วก็สูญไป การเกิดซ้ำรอยของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อันมากมายเช่นนี้ ทำให้เหตุการณ์ตอนหนึ่งตอนใดในประวัติหมกมุ่นค่าอันสำคัญลึกลงไปเสีย เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของอินเดียเกือบไม่มีวัน เดือน ปี ปรากฏ คัมภีร์ภักวดีติกาเขียนขึ้นแต่เมื่อใด? โดยมากเราจะต้องไปหาวันเดือนปีจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อจะทราบแน่ว่ามีคัมภีร์ พระเวทย์เรื่องวรรณคดีต่าง ๆ ของอินเดียและพระไตรปิฎกเกิดขึ้นเมื่อใด ตามความคิดในศาสนา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำรอยอันไม่หยุดหย่อนเหมือนกับการหมุนของวงล้อ เกือบไม่มีประโยชน์ที่จะบอกเวลาวันเดือนปีที่เกิดขึ้นเลย

ในจักรวาลอันเวียนว่ายตายเกิดที่ไม่มีพระเจ้า ชีวิตของแต่ละคนย่อมไม่มีจุดยึดหมายเริ่มต้นแต่อย่างใด ในชาติหนึ่ง ๆ เขาจะต้องถือว่าเป็นแต่เพียงชาติเดียวในลำดับชาติอันนับไม่ถ้วน ตามปกติแล้วเขาไม่สามารถกำหนดว่าสภาพของเขาเลวลงหรือดีขึ้นกว่าชาติก่อน ๆ แต่เขามีหลักชัยหรือจุดยึดหมายสำหรับอนาคต คือ นิพพาน ชาวพุทธที่มีความปรารถนายุติ การเกิดอีกก็ทำได้สำเร็จ โดยปฏิบัติตามมรรคแปดอย่างเด็ดเดี่ยว มรรคหรือทางอันไม่มีกำหนดความยาว ต้องมีการฝึกตนทั้งร่างกายและทางศีลธรรม ต้องมีอุเบกขา ภาวนา สมาธิและการแสวงหาความรู้แจ้ง การปฏิบัติเช่นนี้ก็เพื่อจะให้สาวกหลุดพ้นจากตัณหาและความยึดถือโลกียวิสัย ความรู้แจ้งที่แสวงหากันนี้เป็นการเข้าถึงสัจธรรมของหลักคำสอนทางพุทธศาสนา กล่าวคือ โลกที่เรามองเห็นอยู่อย่างนี้เป็นมายา และการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้มาสู่สาวกด้วยการรู้แจ้งในความจริง และด้วยความรู้สึกว่าตนได้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว

“..สำหรับบุคคลที่รู้แจ้งเช่นดังกล่าวแล้ว จิตใจของเขาก็จะหลุดพ้นจากอาสวะ (สิ่งขัดขวาง, มลทิน) ...เมื่อจิตเป็นอิสระแล้วก็จะเกิดความรู้และเห็นแจ้ง จะไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป เราได้ดำเนินชีวิตบริสุทธิ์แล้วเราได้ทำสิ่งที่ควรทำแล้ว เราไม่ต้องทำอะไรอีกเพื่อบรรลอรหันต์ นี่แหละคือความรู้แจ้ง ภิกขุทั้งหลาย”

(ทีฆะนิกาย สีลขันธวรรคอัมพภูตสูตร 8)

ทัศนะของพุทธศาสนาในเรื่องวัฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิดอันไม่มีสิ้นสุดย่อมทำให้ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของประเทศชาติและบุคคลหมดไป เพราะประวัติศาสตร์เป็นวงกลม

2

คริสตศาสนาถือทัศนะว่า พระเจ้าเป็นพระผู้เนรมิตสร้างและเป็นผู้ทรงควบคุมประวัติศาสตร์ เมื่อได้ทรงสร้างจักรวาลแล้ว พระองค์ยังทรงบำรุงรักษาและทรงอำนวยพระประสงค์นิรันดร์

ให้แก่โลก และทรงนำจักรวาลมาถึงที่สุดตามเวลาของพระองค์ คริสเตียนถือว่าประวัติศาสตร์เริ่มต้นและสิ้นสุดในพระเจ้า

“สมเด็จพระเจ้าผู้ทรงอยู่เดี๋ยวนี้ ผู้ได้ทรงอยู่ในกาลก่อน และผู้จะเสด็จมานั้น และผู้ทรงฤทธานุภาพทุกประการตรัสว่า “เราเป็นอัลฟาและโอเมกา” (วิวรณ์ 1:8)”

พระเจ้าทรงเป็นจุดยึดทุกเวลาในประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์มีความสำคัญ เพราะว่ามันมีความสำคัญต่อพระเจ้าและพระประสงค์ของพระองค์ พระเจ้าทรงอยู่นิรันดรพระองค์ทรงเป็นอยู่ก่อนโลกต่าง ๆ อุบัติและภายหลังที่โลกสูญไปแล้ว ในจักรวาลมีแกแลคซี คือหม่อมดาวนับจำนวนไม่ถ้วน มีขนาดและระยะทางห่างจากกันเกินที่จะเข้าใจได้ โครงสร้าง พลังงานและความเคลื่อนไหวของแกแลคซีเหล่านี้ มนุษย์เข้าใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และดูเหมือนว่ามันมีความลึกลับซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะเข้าใจตลอดไป ทำไมจึงมีหม่อมดาวเหล่านี้? คริสเตียนเชื่อว่า จะพบคำตอบนี้ในพระเจ้าซึ่งฤทธานุภาพของพระองค์ได้สร้างจักรวาลขึ้น และพระปัญญาของพระองค์ได้แผ่ซ่านทำให้เกิดระเบียบ ในสรรพสิ่งซึ่งมนุษย์ได้เห็นเพียงบางส่วนในวงการวิทยาศาสตร์ ปัญหาสำคัญมีว่า “ทำไมสิ่งต่าง ๆ จึงมีปรากฏ” ซึ่งอาจตอบได้โดยอ้างไปถึงพระเจ้าเท่านั้น นานมาแล้วนักปรัชญาชาวอินเดียเคาะความเอาไว้ว่า “โลกพิภพนี้เป็นเครื่องเล่นของพวกเทวดา” และว่าการเดินรำของพระอิศวรทำให้ทุกสิ่งพลอยหมุนเวียนไปด้วย มนุษย์ผู้มีความรู้จำกัดไม่อาจตอบคำถามที่ว่าทำไมสิ่งทั้งหลายจึงปรากฏมีขึ้นได้ ส่วนคริสเตียนมีความเชื่อว่า:-

“แผ่นดินโลกกับสรรพสิ่งในนั้นเป็นของพระเจ้า ๆ ทั้งพิภพกับบรรดาผู้ที่อยู่ในพิภพนั้น เพราะพระองค์เองทรงประดิษฐาน..ไว้..” (สดุดี 24: 1, 2)

ตามทัศนะของคริสเตียนถือว่าประวัติศาสตร์มีความมุ่งหมาย คือความมุ่งหมายของพระเจ้ามีตลอดมาหลายศตวรรษแล้ว ความมุ่งหมายนี้ประกอบด้วยการอุบัติขึ้นและการสูญไปของนานาประเทศ แม้จะเป็นชาติที่ไม่รู้จักพระเจ้ายกก็ตาม เช่น ประเทศเปอร์เซีย พระเจ้าได้ทรงกล่าวถึงโคเรสกษัตริย์แห่งประเทศเปอร์เซียไว้ว่า:-

“เขาเป็นเมษบาลของเรา และเขาจะให้ความมุ่งหมายทั้งสิ้นของเราสำเร็จ” (อิสยาห์ 44:28)

ประเทศชาติต่าง ๆ เป็นตัวแทนที่จะทำการตามพระประสงค์ของพระเจ้า ทั้งนี้มิใช่ว่ามีความดีในตัวของเขาเอง แต่เพราะพระเจ้าทรงเลือกที่จะใช้เขา ประชาชาติอิสราเอลได้รับคำบอกเล่า ช้าแล้วช้าอีกว่าพระเจ้าทรงเลือกเขาให้เป็นผู้รับใช้ของพระองค์ แม้เขาจะไม่มีความเหมาะสมก็ตามและว่าพระเจ้าได้ทรงนำเขามาในเมื่อครั้งที่พวกเขายังเป็นทาสอยู่ และทรงสร้างให้เป็นชาติหนึ่ง พระคัมภีร์บรรจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และเรื่องราวที่เป็นการกระทำและคำสั่งสอนของพระเจ้า พระคริสตธรรมคัมภีร์นี้ได้เขียนขึ้นในประเทศอิสราเอลซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของทวีปเอเชียมิใช่เขียนโดยพวก

เอกลักษณ์ของราชสำนัก เช่น ในประเทศจีน แต่เขียนโดยศาสดาพยากรณ์และปุโรหิตผู้ซึ่งมีความสำคัญ ในความสำคัญของประวัติศาสตร์ บุคคลเหล่านี้ ทั้งปีศาจบิดี และบรรดาผู้ปกครองและกษัตริย์ด้วยรู้สึก ว่าเขาคำเนินชีวิตเฉพาะพระพักตร์พระเจ้า เขาได้สืบเรื่องเผ่าพันธุ์ย้อนหลังไปถึงการที่พระเจ้าทรง เรมิตสร้างมนุษย์ ดังที่ปรากฏในบทที่หนึ่งของพระคริสตธรรมคัมภีร์ แล้วเขาก็มองไปยังการเรมิต สร้างใหม่ตามที่กล่าวไว้ในตอนจวนจบของพระคริสตธรรมคัมภีร์:-

“แต่ข้าพเจ้าได้เห็นท้องฟ้าใหม่และแผ่นดินโลกใหม่...ข้าพเจ้าได้เห็นวิสุทธิชนกร คือนคร เยรูซาเล็มใหม่เลื่อนลอยลงมาจากสวรรค์จากพระเจ้า” (วิวรณ์ 21:1-2)

โมเสสและกษัตริย์ดาวิดได้เคยเป็นคนเลี้ยงสัตว์ จนกระทั่งพระเจ้าได้ทรงเรียกเขาทั้งสองให้ เป็นผู้นำชาติ พระเจ้าตรัสกับโมเสสที่พุ่มไม้ไฟลุกว่า:-

“มาเถิด...เพื่อเราจะได้พาชนชาติอิสราเอลของเราคือ ชนอิสราเอลออกจากอียิปต์” (อพยพ – เอกไซโค 3:10)

ทรงตรัสแก่ดาวิดว่า:-

“เราเอาเจ้ามา...จากการตามฝูงแพะ แกะ เพื่อให้เจ้าเป็นจ้าวเหนืออิสราเอลชนชาติของเรา” (2 ซามูเอล 7: 8)

พระเยซูคริสต์ได้ทรงกล่าวถึงคำพยากรณ์และประวัติศาสตร์ อันยืดยาวที่ท้าวความไปถึงการ เสด็จมาของพระองค์:-

“พระองค์จึงทรงอธิบายพระคัมภีร์ที่เสด็จถึงพระองค์ทุกข้อให้เขาฟัง เริ่มต้นตั้งแต่ โมเสสและ บรรดาศาสดาพยากรณ์” (ลูกา 24:27)

พวกสาวกกล่าวว่าพระเยซูคริสต์ทรงเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงเจิมไว้ตามพระสัญญา และทรงเป็นผู้ที่ จะเสด็จกลับมาอีก และทรงเป็นองค์พระผู้เป็นเจ้าแห่งอนาคต:-

“พระเยซูองค์นี้...จะเสด็จมาอีกเหมือนอย่างที่ท่านทั้งหลายได้เห็นพระองค์เสด็จไปยังสวรรค์ นั้น” (กิจการ 1: 11)

“เพื่อทุกเขาในสวรรค์ก็ดี ที่แผ่นดินโลกก็ดี...จะกราบลงในพระนามแห่งพระเยซูนั้น และเพื่อ ทุกสิ้นจะยอมรับว่าพระเยซูคริสต์ทรงเป็นองค์พระผู้เป็นเจ้า”(ฟิลิปปี 2:9-11)

ในคริสตศาสนา ประวัติศาสตร์ของมนุษย์มีความสำคัญ เพราะพระเจ้าทำงานท่ามกลาง เหตุการณ์ของมนุษย์และร่วมมือกับมนุษย์ หลักชัยอันแท้จริงของมนุษย์ก็คือการกลับคืนดีและเชื่อฟัง พระเจ้า เมื่อได้กลับคืนสู่สภาพบุตรของพระเจ้าแล้ว มนุษย์ก็บรรลุความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ คุณค่า ของเขาเป็นคุณค่าที่พระเจ้ากำหนดไว้ อนาคตของเขาผูกมัดไว้กับพระประสงค์ของพระบิดาเจ้านิรันดร์

ง ควรจะถือว่าชีวิตเป็นอะไร?

ข้าพเจ้ากำลังพูดถึงชีวิตมนุษย์ในแง่คุณภาพ ชีวิตนี้มีค่าดำเนินอยู่หรือ? นี่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ และมีความสนใจกันทั่วโลก

1.

พุทธศาสนาเริ่มต้นด้วยปัญหานี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“เราสอนเรื่องทุกข์และความดับทุกข์” (ปีทปราคาสูตร 29)

“นี่คือความจริงเรื่องทุกข์ เกิดเป็นทุกข์ ชราเป็นทุกข์ ป่วยไข้ก็เป็นทุกข์ ตายเป็นทุกข์ ได้ประสบสิ่งไม่พึงปรารถนาเป็นทุกข์ แยกจากสิ่งพึงปรารถนาเป็นทุกข์ ไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาเป็นทุกข์ และในที่สุดยึดเกาะอยู่ในชั้น 5 ก็เป็นทุกข์” (วินัยมหาวรรค 1:6:10)

การประเมินคุณค่าของชีวิตแบบนี้เกิดจากทัศนะพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับโลกฝ่ายวัตถุ สภาพมนุษย์และปรมาตม์สัจจะ เป็นการวินิจฉัยคุณค่าโดยอาศัยความเชื่อว่า ความสงบของความคิดและจิตใจ ซึ่งต่างกันข้ามกับทุกข์จะพบได้แต่เฉพาะในสิ่งที่ถาวร คงอยู่ ไม่แปรปรวน สงบนิ่ง สิ่งซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่ใช่ความจริงและเป็นทุกข์สันติสุขอันแท้จะมีได้ในสิ่งถาวรคงทนเท่านั้น

โลกฝ่ายวัตถุซึ่งเราเคยชิน โดยทางความรู้สึกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกสิ่งเคลื่อนไหว ฤดูกาล ลม แม่น้ำ สัตว์ มีชีวิตเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ปริมาณและอิเล็กทรอนิกส์เคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่ง คงไม่มีอะไรจะต้องการเปลี่ยนแปลงถ้าหลีกเลี่ยงได้ การเปลี่ยนแปลงเสมอซึ่งเกิดขึ้นและกำหนดโดยความเกี่ยวข้องเหตุและผล ทำให้โลกไม่สงบ ทำให้เกิดทุกข์เป็นอนิจจัง โลกที่รู้จักกันโดยการสัมผัสจึงไม่มีสันติสุขหรือความพอใจอันแท้จริงเลย มนุษย์ก็ตกอยู่ในกรรมวิธีของความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงร่างกายของเขาย่อมแก่ชรา ป่วยไข้และตายเนื่องจากว่าความทรุดโทรมมีอยู่ในบรรดาสิ่งทั้งหลาย การมีชีวิตอยู่จึงเป็นการตายชนิดหนึ่ง เป็นแต่เลื่อนเวลาการตายออกไป อริยะสัจสี่ซึ่งประกอบด้วย หลักความทุกข์และความดับทุกข์เป็นหลักสำคัญในคติทางพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัส:-

“โอบิกขุทั้งหลาย รูปชั้นนี้เที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยง”

“และสิ่งที่ไม่เที่ยงนั้นดีหรือชั่ว”

“มันเป็นสิ่งที่ชั่ว” (มหาวรรค 1: 6)

ชีวิตนั้นคือภาวะ มิใช่เพียงแต่การเป็นอยู่ แต่เป็นการกลายเป็นไปอย่างอื่น ความคิดมนุษย์เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยสภาพความเป็นอยู่และความคิดของมนุษย์เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ สภาพที่เขาเป็นอยู่เดี๋ยวนี้มีสภาพที่เขาเป็นอยู่เมื่อก่อนหน้านี้ มนุษย์ไม่มีอัตตา ตัวตนถาวร เขาประกอบด้วยชั้น 5: รูป

คือร่างกาย เวทนาคือความรู้สึก สัญญาคือความจำได้ สังขารคืออารมณ์ หรือความคิดหรือส่วนทั้งหลายของจิตใจ และวิญญาณคือความสำนึก (สัตยุดตะนิกาย 22:22:1)

ขั้นที่ 5 นี้รวมเข้าเป็นตัวมนุษย์ มีชีวิตอยู่ ร่างกายนี้ไม่เที่ยงทั้งความคิดและร่างกาย ถือว่าเป็นระบบดำเนินงานอย่างหนึ่งเท่านั้น นอกจากนั้นเขาเป็นเหมือนดังเพลิงเผาผลาญอยู่เสมอหาสันติสุขมิได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ภิกขุทั้งหลาย ตาก็เป็นไฟลูก สิ่งที่มองเห็นก็เป็นไฟลูก ไหม้อยู่ด้วยไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ ไฟลูกอยู่ด้วยการเกิด แก่ เจ็บ ตาย โสกะ ปริเวทะ เสรีโสกละเอียดก็เป็นไฟลูก หูกก็เป็นไฟลูก ลิ้นก็เป็นไฟลูก...”

(วิสุททธิมรรค 8)

ความโศกและทุกข์ ซึ่งแยกจากชีวิตไม่ได้มันทวีขึ้นเนื่องจากการเวียนเกิดใหม่เสมอ ๆ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า:-

“ท่านคิดว่าอะไรมากกว่ากัน น้ำตาที่หลั่งออกเพราะการร้องไห้และเสรีโสกละเอียดในการเวียนว่ายตายเกิดควนไม่รู้จบ กับน้ำในทะเลทั้งสี่ อะไรจะมากกว่ากัน”

(สัมมุตตะนิกาย 15: 3)

ฉะนั้น พุทธศาสนาจึงถือว่าการลัทธิรสของชีวิตสรุปลแล้วเป็นความทุกข์ ความจริงบุคคลแต่ละคนย่อมแตกต่างกันในการรับเอาทัศนะนั้น ไม่ว่าโดยการกระวนกระวายใจหรือพอใจ พระภิกษุที่ข้าของและคงแก่เรียนยอมรับเอาหลักความทุกข์โดยถือว่าเป็นเครื่องกำหนดชีวิต ช่วยให้เดินทางไปสู่นิพพานอย่างเคร่งครัด

2.

คริสตศาสนาถือว่าชีวิตเป็นของประทานจากพระเจ้าและเป็นสิ่งที่ดีในตัวเอง คริสตศาสนารับรู้ปัญหาเรื่องความทุกข์เหมือนกัน แต่ถือว่าปัญหาเรื่องความชั่วร้ายสำคัญยิ่งกว่า ความชั่วร้ายทำให้ชีวิตเสียไป ทวีความทุกข์มากขึ้นและทำให้ตายเร็ว คริสตศาสนาไม่สามารถอธิบายอย่างแจ่มแจ้งว่าทำไมมีความทุกข์และความชั่วร้าย คริสตศาสนาถือว่าความทุกข์และความชั่วร้ายเหล่านี้มีอยู่ แต่ไม่ถือว่ามันเป็นส่วนสำคัญที่สุดในโลก มนุษย์สามารถที่จะบรรเทาความทุกข์ฝ่ายร่างกายได้ด้วยลำแข้งของตนเอง ส่วนความทุกข์ชนิดอื่น ๆ แม้จะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ พระเจ้าก็ยังประทาน “สันติสุขซึ่งเกินความเข้าใจ” ซึ่งช่วยบรรเทาความทุกข์ให้น้อยลง และประทานฤทธานุภาพและเครื่องกระตุ้นใจให้มนุษย์ต่อสู้ความชั่วร้าย

“พระเจ้าทอดพระเนตรสิ่งทั้งปวงที่พระองค์ทรงสร้างไว้ในวันนั้นทรงเห็นว่าดี”

(ปฐมกาล – เยเนซิส 1:31)

“ต่อพระพักตร์พระองค์มีความชื่นบานอย่างเต็มเปี่ยม” (สดุดี 16:11)

มิใช่ว่าชีวิตประเสริฐเพราะได้รับความประเสริฐจากการเนรมิตสร้างของพระเจ้าเหมือนสิ่งอื่นเท่านั้น แต่เป็นเพราะชีวิตมนุษย์ดำรงฐานะแห่งการเนรมิตสร้างพิเศษ มนุษย์ได้ถูกสร้างขึ้นภายหลังและประเสริฐกว่าสัตว์เดือจรานทั้งหลาย มนุษย์เป็นนายเหนือสรรพสัตว์อื่นทั้งหมด มนุษย์ตั้งชื่อสัตว์นำสัตว์มาเลี้ยงให้เชื่องและนำมาใช้งานได้

(ปฐมกาล –เยเนซิส 1:27, 2:15-20)

วิวัฒนาการ กระทบกระเทือนที่สนะเกี่ยวกับมนุษย์ของคริสเตียนอย่างไรบ้าง? คำตอบนั้นมีว่าทุกสิ่งมาจากพระเจ้ารวมทั้งกรรมวิธีและชีวิตทั้งสิ้น ถ้ากรรมวิธีแห่งวิวัฒนาการก่อให้เกิดความอัศจรรย์ใจ คริสเตียนก็นึกได้ว่ามันอยู่ในพระทัยพระเจ้ามาก่อน แล้วสิ่งที่เราให้เกิดความอัศจรรย์ใจยิ่งขึ้นก็คือความสำคัญแห่งจิตใจมนุษย์ซึ่งสามารถผสมผสานมิใช่แต่กรรมวิธีแห่งวิวัฒนาการเท่านั้น แต่ยังคงค้นต่อไปและอธิบายโลกแห่งวิทยาศาสตร์ได้มากมายยิ่งขึ้น ปัญญามนุษย์สามารถสำรวจอวกาศเบื้องบนและโลกประมาณ และนำเอามาคิดคำนวณ และส่งคู่มือด้วยเครื่องจุลทรรศน์ และโทรทรรศน์ มนุษย์มิใช่เพียงแต่ตั้งปัญหาเกี่ยวกับจักรวาลว่า “คืออะไร” และ “อย่างไร” เท่านั้น แต่ยังถามต่อไปว่า “ทำไม” มนุษย์ใคร่ครวญถึงความสามารถและความสำคัญของตน มนุษย์ยังเสาะแสวงหาความสัมพันธ์สนมกับพระเจ้าผู้สร้างด้วย

ความนึกคิดอันลึกซึ้งและความมุ่งหมายอันสูงของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตไม่น้อยกว่าสัญชาตญาณฝ่ายต่ำ

บทปฐกถาวิชันนาของคริสเตียนระบุว่า “หลักชัยของชีวิตมนุษย์ก็คือถวายเกียรติแด่พระเจ้าและมีความสุขในพระองค์ตลอดไป”

คริสตศาสนามีได้กล่าววามนุษย์เป็นคนดี แต่ว่าเขาได้ถูกสร้างให้ดี และกล่าวว่ามนุษย์เป็นคนชั่วร้าย ภายในมีบาป และตั้งแต่เขาวัยมีนิสัยเห็นแก่ตัวและมีใจชั่ว

“คนทั้งปวงได้ทำบาปทุกคน และเสื่อมจากรังสีความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า” (โรม 3:23)

“ไม่มีคนชอบธรรมสักคนหนึ่ง ไม่มีเลย”(โรม 3:10)

มนุษย์ทั้งหมดไม่ชั่วร้ายและเลวทรามเท่ากัน ผู้ที่รักษาศีลธรรมก็อยู่ใกล้แผ่นดินสวรรค์ แต่ผู้ที่มีศีลธรรมเกือบสมบูรณ์รู้สึกในใจว่าเขาอยู่ห่างจากหลักชัยมากนัก

“การกระทำอันชอบธรรมของข้าพระองค์ทั้งสิ้นเหมือนเสื้อผ้าที่สกปรก” (อิสยาห์ 64:6)

แม้คริสเตียนที่เลวก็น้อมรับว่าอาจจะมีชีวิตที่ดีได้คือชีวิตที่มีความโสมนัสและมีศีลธรรมดี ธรรมชาติของมนุษย์มีสันติสุขและโสมนัสยินดี มีใบหน้าเข้มขึ้นและรู้สึกพระเจ้าประทับอยู่ด้วย

“พระเจ้าทรงกระทำให้โลกนี้คืนดีกันกับพระองค์โดยพระคริสต์” (2 โครินธ์ 5:19)

ชีวิตประกอบด้วยความดี ความโสมนัส ความหวัง เพราะพระเจ้าดี ดังผู้แต่งเพลงสดุดีว่า กล่าว
ว่า

“จงโมทนาขอบพระคุณพระเจ้า เพราะพระองค์ทรงพระคุณ เพราะความรักมั่นคงของ
พระองค์ดำรงเป็นนิจ” (สดุดี 136:1)

พุทธศาสนายกย่องความสงบและสันติสุขอันเกิดจากการใคร่ครวญและสมาธิอย่างเงียบ ๆ
คริสตศาสนาก็ประกาศชีวิตโสมนัสยินดี ภายในใจอันเป็นของประทานจากพระเจ้าพระเยซูคริสต์ว่า “สิ่ง
เหล่านี้เราได้บอกท่านทั้งหลายแล้วเพื่อความยินดีของเราจะได้อยู่ในท่านและความยินดีของท่านจะเต็ม
เปี่ยม” (ยอห์น 15:11)

แต่พระเยซูร้องไห้ไปในความทุกข์ของผู้อื่น

(ยอห์น 11: 35)

หลักชัยของพุทธศาสนาเกี่ยวกับความสงบนำไปสู่ยอดสูงสุดคือนิพพาน คริสเตียนแสวงหา
โสมนัสยินดี โสมนัสที่เกิดจากได้รับการยกโทษ และรับเข้าในการคืนดีกับพระเจ้า บรรลุจุดสูงสุดใน
สวรรค์ คือสถานที่ที่มีความสัมพันธ์และมีความโสมนัสยินดีเฉพาะพระพักตร์พระเจ้าตลอดไป

ดังที่เราได้เห็นมาแล้ว ทั้งสองศาสนามีทัศนะต่างกันในเรื่องสภาพของศาสนา ประวัติศาสตร์
ชีวิตและการนมัสการ ทั้งนี้เกิดจากทัศนะที่แตกต่างกันเกี่ยวกับพระเจ้า

ทัศนะของคริสเตียนเกี่ยวกับพระเจื่อก็เหมือนกับทัศนะของพระเยซูคริสต์ที่พระองค์ทรงแสดง
ไว้ พระเจ้าทรงเป็นยอดเหนือทุกสิ่ง เป็นผู้ทรงสร้างจักรวาลโดยพระปัญญาและสร้างมนุษย์ตามแบบ
พระฉายของพระองค์โดยทรงมีพระประสงค์และทรงติดต่อกับมนุษย์ ความสนิทสนมแบบนี้ทำ
ให้การอธิษฐานมีความหมายสำหรับชีวิตมนุษย์และทำให้เกิดความหวังเกี่ยวกับชีวิตหน้า มนุษย์มาจาก
พระเจ้าและจะกลับไปหาพระองค์ พระเจ้าเป็นพระบิดาที่ทรงพระชนม์ เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงมิใช่เป็น
ลูกกำพร้า โดยการสถิตและความช่วยเหลือของพระบิดา มนุษย์จึงสามารถเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และ
ได้รับความรอดในที่สุด สภาพอันน่าสงสารที่สุดของมนุษย์ก็คือแยกตนออกจากพระเจ้า

พุทธศาสนานิกายเถรวาท ไม่ถือว่ามีพระเจ้าตามคคิของคริสเตียน ฉะนั้น มนุษย์จะต้องแสวงหา
ปัญญาความมุ่งหมาย ความสำคัญ สันติสุขและวิมุตติภายในตัวเอง มนุษย์มีตัวอย่างและคำสอนของ
พระพุทธเจ้าอยู่แล้วในการแสวงหานี้ แต่เขาจะต้องพึ่งตัวเองในการที่จะหลุดพ้นจากสภาพอันน่าสงสาร
ของการเวียนว่ายตายเกิดและทุกข์อันไม่รู้สิ้นสุด

มนุษย์ต้องเชื่อหรือไม่เชื่อในพระเจ้าของศาสนาคริสเตียน ผู้ที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถรู้อะไร
แน่นอนเรื่องพระเจ้า เป็นผู้ที่ไม่เชื่ออะไรเลย ผู้ที่ถือศาสนาผสมผสานก็มิใช่เป็นพุทธหรือคริสต์ จะ

แยกความเชื่อหรือไม่เชื่อในพระเจ้าออกจากสิ่งที่มนุษย์มุ่งหวังจากศาสนา หรือจากการอธิบายเกี่ยวกับ
ความหมายชีวิตของเขาก็ไม่ได้

การรวมพุทธศาสนา เข้ากับคริสตศาสนาไม่อาจทำได้ เพราะมีทัศนะที่รวมเข้ากันไม่ได้เกี่ยวกับ
พระเจ้า

ปาฐกถาสอง สสารที่เห็นพ้องกัน

ข้อความเบื้องต้น

ในปาฐกถาก่อน เราได้พิจารณาหลักคำสอนอันเป็นรากฐานของพุทธศาสนาและคริสตศาสนา ที่แตกต่างกันอย่างมากจนไม่อาจที่จะรวมเข้ากันได้ พุทธศาสนานิกายเถรวาทและคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์จะรวมเข้ากันไม่ได้ เว้นแต่จะทำลายประเพณีและรูปลักษณะของแต่ละฝ่าย ผลอันจะเกิดจากการรวมกันดังกล่าวจะไม่ใช่เป็นพุทธศาสนาหรือคริสตศาสนา

อย่างไรก็ตาม เราอาจทำสิ่งที่ดีกว่าการสังเกตข้อแตกต่างของทั้งสองศาสนา คือให้เราพิจารณาในแง่ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งเราจะให้ชื่อว่า “สารที่เห็นพ้องกัน” ทั้งสองศาสนาอุบัติขึ้นในทวีปเอเชีย ทั้งสองมองเห็นปัญหาอย่างเดียวกันแม้ว่าจะเสนอวิธีแก้ปัญหาดังนั้นก็ตาม ทั้งสองสนใจในปัญหาศีลธรรม และปรัชญาและเสนอแนวคิดและสันติสุขให้แก่มนุษย์ซึ่งทางไปสู่สิ่งที่มีคุณค่าถาวรและสูงสุด ทั้งสองศาสนาได้จูงใจบุคคลที่มีอารมณ์และนิสัยคล้ายคลึงกันในบางประการ คือคนที่มีนิสัยเลื่อมใสศรัทธา ขอบอุ้มการอันสูง บุคคลผู้มีนิสัยคิดคำนึง ไม่ใช่เป็นคน โลก มีความสามารถที่จะยอมเสียสละด้วยความสมัครใจ แม้บุคคลเหล่านั้นจะนับถือศาสนาต่างกันแต่ก็เข้าใจซึ่งกันและกัน นับถือซึ่งกันและกัน ทั้ง ๆ ที่ดำเนินชีวิตตามทางแห่งศาสนาต่างกัน แต่ก็เข้าใจซึ่งกันและกัน นับถือซึ่งกันและกัน ทั้ง ๆ ที่ดำเนินชีวิตตามทางแห่งศาสนาที่แยกกัน พุทธศาสนาสอนให้มีใจกว้าง คริสตศาสนาสอนให้รู้จักอภัยโทษ ขอให้เราพิจารณาสารที่เห็นพ้องกัน อันมีอยู่ในทั้งสองศาสนาด้วยน้ำใจดังกล่าวแล้ว

ก. สภาพอันน่าสงสารของมนุษย์

เมื่อพุทธศาสนาและคริสตศาสนาได้พิจารณาโลกที่เราอาศัยอยู่ ต่างก็เห็นพ้องกันในหลายแง่เกี่ยวกับสภาพอันน่าสงสารของมนุษย์

ทั้งสองศาสนาเห็นว่าโลกนี้ไม่ยั่งยืน ท่านเปาโลกล่าวว่า “สิ่งของซึ่งแลเห็นอยู่นั้นเป็นของไม่ยั่งยืน แต่สิ่งซึ่งแลไม่เห็นนั้นก็ถาวรอยู่เป็นนิรันดร์” (2 โครินธ์ 4:18) และ “ส่วนมนุษย์นั้น วันเวลาของเขาเหมือนหญ้า.....เพราะลมพัดผ่านมันไป มันก็สูญไปเสีย” (สดุดี 103:15-16) สาวกของพระเยซูก็เชื่อว่าทุกสิ่งจะสูญไป และพระเยซูสัญญาว่าพระองค์จะอยู่กับเขาจน “กว่าจะสิ้นยุค” (มัทธิว 28:20) “ฟ้าและดินจะล่วงไป แต่ถ้อยคำของเราจะสูญหายไปหาไม่ได้เลย” (มัทธิว 24:35) เปโตร อัครสาวกได้กล่าวไว้ถึงกาลสิ้นยุคว่า “และในวันนั้น ท้องฟ้าจะล่วงเสียไปด้วยเสียงอันดังสนั่น และโลกธาตุดจะสลายไปด้วยไฟ และแผ่นดิน โลกกับสิ่งสารพัดที่มีอยู่ในโลกนั้นจะต้องไหม้เสียสิ้น” (2 เปโตร 3:10)

ทั้งสองศาสนาชี้ให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์นั้นสั้นและประกอบไปด้วยความทุกข์ พระคริสตธรรมคัมภีร์กล่าวว่า “มนุษย์เกิดมาเพื่อแก่ ความยากลำบากอย่างประกายไฟย่อมปลิวขึ้นบน” (โยบ 5:7) ในคำอธิบายซึ่งหัวเรื่องเดิมบอกว่าเป็นของโมเสสมีว่า “กำหนดปีของข้าพระองค์คือเจ็ดสิบ.... แต่ช่วงชีวิตนั้นมีแต่งานและความลำบาก ไม่ช้าก็สูญไป และข้าพระองค์ก็จากไปเสีย” (สดุดี 90:10) พระเยซูตรัสว่า “ในโลกนี้ท่านทั้งหลายมีความทุกข์ยาก” (ยอห์น 16:33)

ในตอนนี้อาจารย์อ้างหลักฐานทางคริสตศาสนาไม่ใช่พุทธศาสนา เพราะเป็นที่รู้จักกันอยู่ดีแล้วว่า พุทธศาสนานั้นถึงเรื่องทุกข์และความไม่ยั่งยืนไว้มาก ส่วนในพระคัมภีร์คริสตศาสนาข้อต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ได้เน้นเท่ากับในพุทธศาสนา ในคริสตศาสนาเห็นว่าความสั้นแห่งชีวิตมีความสำคัญด้วยเหตุนี้ มนุษย์จำต้องเตรียมจิตใจและปรับปรุงศีลธรรมไว้สำหรับความตาย ช่วงชีวิตของมนุษย์สั้นมากจนไม่อาจที่จะถือว่าคุณค่าสูงสุดนั้นอยู่ที่ความสนุกสนาน ความร่ำรวยหรือในแดนสุชาวดีในโลกนี้

พระเยซูได้กล่าวถึงเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติมากที่พูดกับตัวเองว่า “เราจะทำอย่างนี้ คือจะรื้ออู่คลังของเราเสียและจะสร้างใหม่ให้โตขึ้น แล้วเราจะรวบรวมข้าวและสมบัติทั้งหมดเราไว้ที่นั่น แล้วเราจะว่าแก่จิตใจของเราว่า “จิตใจเอ๋ย เจ้ามีทรัพย์สมบัติมากเก็บไว้พอหลายปี จงอยู่สบาย กิน ดื่ม และรื่นเริงเถิด” แต่พระเจ้าตรัสแก่เขาว่า “โอคนโง่ ในคืนวันนี้ชีวิตของเจ้าจะต้องเรียกเอาไปจากเจ้าแล้วของซึ่งเจ้าได้รวบรวมไว้นั้นจะเป็นของใครเล่า” (ลูกา 12:18-20)

ทั้งพุทธศาสนาและคริสตศาสนามองเห็นความไม่ยั่งยืนของโลกและของชีวิต จึงไม่ยึดถือวัตถุนิยมซึ่งถือว่าคุณค่าส่วนมากมีแต่ในสิ่งซึ่งมนุษย์ผลิตขึ้นจากพื้นโลก หรือ ไม่ก็ทำด้วยฝีมือของมนุษย์เท่านั้น ตรงกันข้าม ทั้งสองศาสนาเชิดชู คุณค่าและแสวงหาหลักชัยซึ่งมีอยู่ในโลกหน้าแต่คริสตศาสนามองก็ยึดถือโลกนี้บ้างเหมือนกัน โดยถือว่าเป็นการดีที่จะใช้และมีความชื่นบานในสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างให้ “ดี” นั้น คือในของงามและทรัพย์สมบัติของแผ่นดินโลก แต่ “สิ่ง” เหล่านี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่สอง พระเยซูตรัสว่า “พระบิดาของท่านผู้สถิตในสวรรค์ทรงทราบ ว่า ท่านจำเป็นต้องมีสิ่งทั้งปวงเหล่านี้ แต่ท่านทั้งหลายจงแสวงหาแผ่นดินของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อน แล้วพระองค์จะทรงเพิ่มเติมสิ่งทั้งปวงเหล่านี้ให้” (มัทธิว 6:32, 33)

ส่วนที่ร้ายแรงที่สุดในสภาพอันน่าสงสารของมนุษย์ ส่วนหนึ่งที่ทั้งสองศาสนายอมรับรู้ก็คือว่า ความชั่วร้ายนั้นฝังอยู่ในจิตใจมนุษย์ มนุษย์ชั่วช้าเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา โลก โกรธ และโหดร้าย ชาวพุทธมีคำเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า ตัณหา กิเลส โลภะ โมหะ และโทสะ ลักษณะอันชั่วช้าของมนุษย์ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เขาจะมาสวมหรือถอดออกจากตัวมนุษย์ได้ง่าย ๆ เหมือนเสื้อผ้า เพราะเป็นเหมือนยาพิษที่อยู่ภายในนิสัยโกรธและหลอกลวงมีปรากฏในเด็กเล็ก ๆ เมื่อมนุษย์พยายามจะเป็นคนดีรอบคอบในความคิดและการกระทำ เขาทำไม่สำเร็จเพราะบกพร่องภายในตัว ท่านเปาโลอัครสาวกกล่าวถึงมนุษย์ส่วนมากใน

ข้อความที่ว่า “เจตนาดี ข้าพเจ้าก็มีอยู่ แต่ซึ่งจะกระทำการดีนั้นข้าพเจ้าหาได้กระทำไม่ ด้วยว่าการดีนั้นซึ่งข้าพเจ้าปรารถนาทำข้าพเจ้าไม่ได้กระทำ แต่การชั่วซึ่งข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาทำข้าพเจ้ายังทำอยู่” (โรม 7:18-19) ในคริสตศาสนาไม่ถือว่าส่วนใหญ่ของความชั่วร้ายนี้เนื่องมาจากฝ่ายกาย แต่มาจากฝ่ายจิตใจมากกว่า เช่น ความเย่อหยิ่งจองหอง ความดื้อรั้น ความคิดชั่วช้าซึ่งก่อให้เกิดกรรมชั่ว

ความบาปหรือความชั่วนี้มีใช้สิ่งที่ผู้นำทางศาสนานิกสันเอาเท่านั้น แต่ทว่าเป็นความจริงเป็นสิ่งที่ขัดขวางความเจริญในการปกครองประเทศ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องใช้จ่ายงบประมาณ 50% ในการสร้างแสนยานุภาพ กองตำรวจ ศาลยุติธรรม เรือรบ และโรงเรียนดัดสันดานและทำให้ผู้คนล้มตายเพราะสงคราม ยาเสพติดให้โทษน้ำเมา การฆ่าฟันกันและการทอดทิ้ง ความชั่วหรือความบาปทำลายบ้านเรือนและครอบครัว ทำให้เอกชนและประเทศชาติยากจน นี่เป็นสภาพอันน่าสงสารของมนุษย์ผู้เป็นคนบาปหยาบช้าที่ดำรงชีวิตอยู่ในโลกอันไม่มีเสถียรภาพ นี่เป็นเหตุให้ชีวิตของพระสงฆ์ เป็นชีวิตที่น่าสนใจแก่ชาวพุทธตั้งแต่ดั้งเดิมมา เขาปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงและละทิ้งความชั่วร้ายทางศีลธรรมสาเหตุอย่างเดียวกันนี้ก็ช่วยส่งเสริมให้เกิดพระสงฆ์ขึ้นในคริสตศาสนาบางนิกาย

ชีวิตอันสั้น ยุ่งยากและเป็นทุกข์สิ้นเชิงและหนักลงเพราะการกระทำของมนุษย์เอง จะเป็นโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เกิดจากความชั่วร้ายภายในตัวมนุษย์ นี่แหละเป็นสภาพอันน่าสงสารของมนุษย์

ข .ความสำคัญของชีวิตและความนึกคิด

1.

ทั้งสองศาสนาถือว่าชีวิต และความคิดใคร่ครวญเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องนี้ทั้งสองศาสนาอาจช่วยคนที่ไม่มีศาสนาใดคือนักวัตถุนิยมผู้รู้สึกว่าชีวิตไร้ความหมาย คำว่า “ชีวิต” และ “ความคิด” ได้อมารวมกันในที่นี้ก็เพราะเรามีได้พิจารณาชีวิตในแง่กรรมวิธีฝ่ายชีววิทยา แต่พิจารณาในแง่ระดับการกระทำสูงสุด คือชีวิตที่สามารถจดจำ พูด หา เหตุผลคิดเสริมสร้าง ปรารถนาดี ชีวิตที่ตอบสนองต่อระเบียบความงาม ความดีและความคิดเห็นของผู้อื่น

คริสตศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์มีความสำคัญยิ่งเพราะพระเจ้าได้ทรงสร้างขึ้นมาอย่างนั้น มนุษย์เป็นสิ่งที่ได้รับการสร้างเป็นพิเศษตามแง่ของเวลาและวิธีการ มนุษย์เป็นแบบฉายาของพระเจ้า เขาสามารถที่จะสนิทสนมกับพระเจ้า และมีชีวิตอนาคตภายหลังการตาย เพราะพระเจ้านั้นมีพระประสงค์เช่นนั้น

พุทธศาสนาก็ถือว่าชีวิตมีพลังงานมาก มีกำลังเคลื่อนไหวจับใจ คือมีการกระทำ จิตสำนึก ความตั้งใจ ความจำ ชีวิตจึงหาจบลงได้ไม่ เมื่อร่างกายตาย ชีวิตมนุษย์จะต้องเกิดอีก พระอรหันต์ คือผู้ที่ตรัสรู้แล้วเท่านั้นที่จะระงับชีวิตได้ และเขาทำได้ก็ด้วยการปฏิบัติวินัยอย่างขยันอด และไม่มีอุปาทานต่อไป

เท่านั้น ชีวิตของมนุษย์ทั่ว ๆ ไปคงดำเนินต่อไป และมีความสำคัญไม่ว่าจะมีทุกข์หรือชั่วร้ายสักเพียงใด หลักคำสอนเรื่องวัฏสงสารระบุนถึงอำนาจของชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ที่จะไปเกิดอีก แต่ในพระไตรปิฎกได้พูดถึงการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์เป็นส่วนสำคัญและเราจะได้พูดถึงเรื่องนี้ต่อไป

ทั้งศาสนาและพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงความสำคัญของร่างกาย คือพูดคุยย่องหรือให้ทรมาณร่างกายแบบถาฐิแต่อย่างใด ทั้งสองศาสนาเห็นว่าปัญหาของชีวิตสำคัญกว่าความสะดวกสบายแห่งร่างกาย พระเยซูและสาวกในสมัยพระองค์ได้สละทุกสิ่งทุกอย่างท่องเที่ยวไปโดยไม่มีที่อยู่อาศัย เพราะเหตุศาสนา ท่านเหล่านั้นยินดียอมตายเพื่อสำแดงความเชื่อ ดังที่โธมาอักรสาวกได้กล่าวว่า “ให้เราทั้งหลายไปด้วย เพื่อจะตายด้วยกันกับพระองค์ (คือกับพระเยซู)” (ยอห์น 11:16) เปโตรได้พูดกับขอรานอย่างจริงใจว่า “เงินและทองเราไม่มี” (กิจการ 3:6) แต่เปาโลได้สอนว่าร่างกายที่มีความลำบากนั้น “เป็นวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์” (1 โครินธ์ 6:19) เพราะฉะนั้น เราจะต้องถือว่าร่างกายนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่า

2.

ตลอดพระไตรปิฎกได้เน้นถึงเรื่องความคิด คือความคิดชอบ และวิเคราะห์ชอบ วินัยของพระสงฆ์ได้ตั้งขึ้นไว้เพื่ออบรมฝึกหัดจิตใจ ข้อความอันเต็มไปดด้วยเหตุผลที่พระสูตรต่าง ๆ มีไว้เพื่อนำจิตใจให้มุ่งไปสู่เหตุผลอันเป็นที่ชอบ ข้อความเรื่องกรรมวิธีแห่งการคิดในพระอภิธรรมนำไปสู่ความเข้าใจสังขารธรรมและความเที่ยงแท้ พระพุทธเจ้าได้สอนสาวกโดยใช้ข้อนี้บ่อย ๆ ที่ว่า:-

“อัมพญูจะ โดยวิธีเดียวกันนี้ ภิกษุได้ปรับปรุงจิตของตนเพื่อมุ่งความรู้แจ้ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติด้วยความมั่นคงและไม่หวั่นไหวแต่ประการใดเลย”

(ทีฆนิกาย สีสขันวรรค อัมพญูจะสูตร 8)

ในข้อความที่มักจะอ้างกันตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ขอให้สาวกรับเอาหลักคำสอนโดยอาศัยเหตุผลและประสบการณ์ยิ่งกว่าที่จะเชื่อผู้เป็นต้นตำหรับ บุตรของเกสะแห่งเมืองกาลละมะได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า:-

“ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเชื่ออะไรดี”

พระพุทธเจ้าตอบว่า “อย่าเชื่อสิ่งใดเพราะครูอาจารย์และภิกษุเป็นผู้มีหลักฐานที่ควรเชื่อบอกให้สิ่งใดที่เธอได้ตรวจด้วยดี และทดลองดูแล้วสอดคล้องกับเหตุผลของตนเอง เป็นคุณประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นแล้ว ก็จงเชื่อในสิ่งนั้นเถิด”

(อังคุตตรนิกาย 3: 65)

ความรู้เรื่องเหตุและผลโดยอาศัยวิธีหาเหตุผลเป็นหลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนา ความรู้นี้ใช้กับปรากฏการณ์ทุกอย่าง ทั้งฝ่าย วัตถุ จิตใจ ความคิดและศีลธรรม

“พระพุทธรเจ้าสอนถึงเหตุผลว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นจากเหตุทั้งสิ้น”

(มหาวรรค 1: 231)

ปฏิบัติจะสมุปปบาท หรือเหตุที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 12 นิทามัส ถือเป็นคติใหม่ในคำสอนของพุทธศาสนา

ปฏิบัติจะสมุปปบาท

1.อวิชา เกิดสังขาร

สังขาร เกิด วิญญาณ

วิญญาณ เกิด นาม และ รูป

นามและรูป เกิด อายตนะหกประการ

อายตนะหกประการ เกิด ผัสสะ

ผัสสะ เกิด เวทนา

เวทนา เกิด ตัณหา

ตัณหา เกิด อุปาทาน

อุปาทาน เกิด ภพ

ภพ เกิด ชาติ

ชาติ เกิด รูปขันธ์

รูปขันธ์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์ โศก

ร้องไห้ โศกะ ปริเทวะ

ดังนั้นแหละขันธ์ทั้งหมดเป็นเหตุก่อให้เกิดทุกข์

(สัมมุตตะนิกาย 22: 90:16) 3:16

ในที่นี้เราจะเห็นว่าสัมผัสทำให้เกิดความรู้สึก และความรู้สึกนำไปสู่ตัณหาความใคร่ การกำหนดแน่นอนมีอยู่ในทุกชั้น ลำดับเหตุนี้เริ่มต้นด้วยอวิชา คือความไม่รู้ความหลง และความไม่จริง เหตุฉะนั้น ระบบของชีวิตทั้งหมดพร้อมด้วยความทุกข์และเศร้าโศกได้เกิดขึ้นจากความคิด กล่าวคือความคิดที่ผิดพลาด โลกแห่งมายาที่เรามองเห็นอยู่รอบตัวเรานั้นเกิดขึ้นจากความคิดที่เป็นมายาพุทธปรัชญาจึงมีความละหม้ายคล้ายคลึงกับความคิดอันเป็นนามธรรม ที่ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นจากการนึกคิดหรือความคิดดังจะได้อ้างถึงคำสอนของพระพุทธรเจ้าสองแห่งที่ว่า:-

“สหายเอ๋ย, เราขอบอกว่าภายในร่างกายอันไม่จริงนี้ขนาดสูงชั่วระยะแขน แต่มีความรู้สึกและจิตตั้งอยู่ เป็นโลกพิภพหนึ่งเกิดขึ้นแล้วก็เสื่อม ต่อจากนั้นก็สูญหายไปดับไป”

(อังคุตตรนิกาย 11: 48, สัมมุตตะนิกาย 1:62)

“ดิน น้ำ ไฟ และลมอยู่ที่ไหน ยาวและสั้นหยาบและละเอียด บริสุทธิและไม่บริสุทธิไม่เห็น ร่องรอยอยู่ที่ใด ๆ เมื่อนามและรูปดับไปแล้ว ไปอยู่ที่ไหน ไม่มีร่องรอยเหลืออยู่เลย

คำตอบข้อนี้มีว่า

ญาณของพระอรหันต์

ทั้งนามและรูปดับไปแล้ว

ไม่มีร่องรอยเหลือไว้

เมื่อญาณยุติลงแล้ว

ทุกสิ่งยุติลงหมดสิ้น”

(เกวทะสูตร 45)

3.

ศาสนาคริสต์ียนก็ใช้ความคิดและประสบการณ์เหมือนกัน และใช้กฎของเหตุและผล พระเยซู เห็นผู้ฟังคำสอนของพระองค์ศึกษาสภาพของดินฟ้าอากาศในตอนเย็น เพื่อจะได้พยากรณ์อากาศในวันรุ่งขึ้น พระองค์ตรัสว่าต้นไม้ซั้วก็เกิดผลซั้ว และทรงให้หลักคำสอนว่าเราจะต้องวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ และความคิดตามผลของมัน (มัทธิว 7: 15-20)

“ท่านจะรู้จักเขาได้ เพราะผลของเขา” (มัทธิว 7:20)

กฎของเหตุผลนำมาใช้ในความประพฤติทางศีลธรรม ดังที่เปาโลกล่าวไว้

“อย่าหลงเลย จะหลอกพระเจ้าเล่นไม่ได้ เพราะว่าคนใดหว่านอะไรลงก็จะเกี่ยวเก็บอันนั้น” (กาลาเทีย 6:7)

และเขากล่าวอีกแห่งหนึ่งว่า

“ค่าจ้างของบาปคือความตาย” (โรม 6:23)

ยากอบกล่าวว่า “ครั้นค้นหาได้ปฏิสนธิแล้วจึงให้กำเนิดบาป และเมื่อบาปนั้นโตเต็มขนาดแล้ว ก็ให้เกิดความตาย” (ยากอบ 1:15)

พระคัมภีร์มีข้อความหลายตอนซึ่งใช้เหตุผลเพื่อจูงใจมนุษย์ เมื่อเปาโลอยู่ในเชสะโลนิกา กล่าวว่า “ท่านได้อ้างข้อความในพระคัมภีร์โต้ตอบกับเขาได้สามวันสะบาโตและใจข้อความชี้แจง” (กิจการ 17:2) ต่อมาก็ได้เขียนจดหมายเตือนอีกว่า “จงชันสูตรทุกสิ่ง สิ่งที่ดีนั้นจงถือไว้ให้มั่น” (1 เชสะโลนิกา 5:21)

เมื่อคริสตศาสนานี้ถือว่าการเผยพระวาจาของพระเจ้ามีความสำคัญยิ่งกว่าความคิดของมนุษย์ ก็พึงสังเกตว่าการเผยเช่นนั้นจึงเป็นประสบการณ์อย่างหนึ่งของมนุษย์ การเผยอาจมาถึงจิตใจของผู้รับ โดยทางตาและหู เช่น โมเสสที่พุ่มไม้ไฟลูกโพลง ประชาชาติอิสราเอลไม่ลืมประสบการณ์ข้ามทะเลแดง

เมื่อพระเจ้าได้ทรงนำและเผยฤทธานูภาพให้คนทั้งชาติเห็น พวกสาวกของพระเยซูแสดงพยานเสมอว่า เขาได้พบพระเจ้าในพระเยซูคริสต์ ยอห์น ได้บันทึกว่า “ซึ่งเราได้ยิน...ซึ่งเราได้เห็นกับตา...ซึ่งเราได้พินิจดู และมือของเราได้ถูกต้อง...เราได้ประกาศ” (1 ยอห์น 1:1-3)

คริสตศาสนาถือว่าทุกสิ่งที่มีอยู่เกิดขึ้นจากความคิดของพระเจ้า พระองค์ได้เนรมิตสร้างสิ่งทั้งหลายตามปัญญาและพระทัยพระองค์ ในตอนต้นตรัสว่า “จงเกิดความสว่าง’ ความสว่างก็เกิดขึ้น” (ปฐมกาล 1:3)

คนสำคัญในพระคัมภีร์ เช่น กษัตริย์ดาวิดและซาโลมอน ได้ทูลขอปัญญาและการทรงนำจากพระเจ้า เพราะท่านถือว่าพระเจ้าเป็นบ่อเกิดแห่งพระปัญญา

“ข้าแต่พระเจ้า พระราชกิจของพระองค์มากมายจริง ๆ พระองค์ทรงสร้างการงานนั้นทั้งสิ้นด้วยพระปัญญา” (สดุดี 104:24)

“พระเจ้าทรงวางรากแผ่นดินโลกโดยปัญญา...ทรงสถาปนาฟ้าสวรรค์ด้วยความเข้าใจ (สุภาษิต 3:19)”

ศาสตราจารย์เยเรมีย์กล่าว:-

พระเจ้าได้ “ทรงสร้างโลกด้วยฤทธิ์เดชของพระองค์...ทรงสถาปนาพิภพไว้ด้วยพระสติปัญญาของพระองค์และทรงคลี่ท้องฟ้าออกด้วยความเข้าใจของพระองค์” (เยเรมีย์ 10:12)

พระเจ้าทรงสร้างโลกนี้ขึ้นด้วยพระปัญญาของพระองค์ ทั้งโลกและมนุษย์ก็ดำรงอยู่ได้เพราะพระปัญญาของพระองค์เช่นเดียวกัน

ผู้แต่งสดุดีทูลต่อพระเจ้าว่า:-

“พระองค์ทรงคุ้นเคยกับทางทั้งสิ้นของข้าพระองค์ ข้าแต่พระเจ้าฯ แม้ก่อนที่ล้นของข้าพระองค์จะพุด พระองค์ก็ทรงทราบความเสียหายแล้ว” (สดุดี 139:3-4)

คริสเตียนอธิษฐานต่อพระเจ้าก็เพราะเขาเชื่อว่าพระองค์ทรงรู้จักหมด และประทับอยู่ทั่วเขา เขื่อนั้นว่า พระเจ้าระลึกถึงเขา และทรงทราบสถานการณ์ของเขาเป็นอย่างดีเมื่อกษัตริย์อาร์ทัมซัสแห่งประเทศเปอร์เซียถามเนหะมีย์ผู้เป็นพนักงานถวายเครื่องดื่มของพระองค์ว่า “เจ้าปรารถนาจะขออะไร” เนหะมีย์อธิษฐานเบา ๆ ก่อนที่จะตอบเนหะมีย์รู้ว่าพระเจ้าประทับอยู่ในห้องนั้นเช่นเดียวกับกษัตริย์ เนหะมีย์ต้องการทราบน้ำพระทัยของพระเจ้าในเรื่องนี้ (เนหะมีย์ 2:4)

พระเยซูก่อนเปิดอุโมงค์ฝังศพลาซารัสต่อหน้าคนดูมากมาย ได้ทูลต่อพระเจ้าก่อนว่า “ข้าแต่พระบิดาข้าพระองค์ขอบพระคุณพระองค์เพราะพระองค์ได้ทรงฟังข้าพระองค์” (ยอห์น 11:41)

ที่ว่าโลกเป็นความคิดของเจ้ามีปรากฏอยู่ในข้อความเบื้องต้นของพระกิตติคุณยอห์น 1: 1-3

“ในปฐมกาลพระวาทะอยู่แล้ว และพระวาทะได้อยู่กับพระเจ้า และพระวาทะเป็นพระเจ้า... สรรพสิ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาจากพระองค์ บรรดาสิ่งที่เป็นมานั้นไม่มีสิ่งเดียวที่ได้เป็นมานอกเหนือโดยพระองค์”

คำว่า “พระวาทะ” ในพระธรรมยอห์นด้วยฉบับเรียกว่า “โลโกส” เป็นคำภาษากรีกซึ่งภาษาอังกฤษนำมาใช้เป็นรากศัพท์ของคำว่า “logic” (แปลว่าตรรกวิทยา) และ “biology” (แปลว่าชีววิทยา) คำว่า “โลโกส” มีความหมายว่าลักษณะแสดงปัญญาของจักรวาล หรือพระปัญญาเสริมสร้างของพระเจ้า หรือ วิชาความรู้ หรือ วิทยาศาสตร์นักวิทยาศาสตร์สมัยเริ่มแรก คนสำคัญ ๆ บางคนรู้สึกละอายใจในการค้นหากฎทางฟิสิกส์ใหม่ ๆ หมู่ดาวแกแลคซีใหม่ ๆ พระธาตุใหม่ ๆ เขากำลังจะติดตามความคิดของพระเจ้า โยเซฟพรินสตีผู้ค้นพบอ็อกซิเจน เป็นศาสตราจารย์ชาวอังกฤษนักวิทยาศาสตร์สมัยแรกของยุโรปหลายคน เป็นคนเคร่งทางศาสนาผู้คิดว่าถ้าเขาพบแผนการของพระเจ้าในโลกมากขึ้นก็เท่ากับเขาได้เข้ามาใกล้ความคิดของพระเจ้ายิ่งขึ้นบุคคลดังกล่าว มีเซอร์ไอแซค นิวตัน นักฟิสิกส์, จอห์น เค็บบเลอ นักดาราศาสตร์, และ โรเบิร์ต บอยล์ นักเคมีเป็นต้น ความคิดทางวิทยาศาสตร์สมัยแรกมีความสัมพันธ์กับความคิดทางคริสตศาสนา และกับหลักข้อเชื่อทางคริสตศาสนาที่ว่าจักรวาลประกอบไปด้วยเหตุผล เพราะจักรวาลเต็มไปด้วยความคิดของพระเจ้า

ศาสตราจารย์แอลแลน ริชาร์ดสัน แห่งมหาวิทยาลัยนอตดิงแฮม ประเทศอังกฤษกล่าวว่า:-

“ปัญหาที่ว่าเหตุใดวิทยาศาสตร์จึงเกิดขึ้นในอารยธรรมคริสเตียน (ไม่มีในอารยธรรมอื่นๆ) เป็นเรื่องที่ยากยิ่งนัก...การต่อสู้ของนักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ต่อระบบเก่า ไม่ใช่เป็นการต่อสู้ของวิทยาศาสตร์ต่อศาสนา (คริสเตียน) แต่เป็นการต่อสู้กับความคิดทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่ต่อความเห็นทางวิทยาศาสตร์อันผิดพลาดของอะริสโตเติลต่างหาก...ปัญหาอันแท้จริงมิใช่สัจธรรมของพระคัมภีร์ แต่สัจธรรมของอะริสโตเติลและหลักฐานของพวกศาสนศาสตร์ฝ่ายอะริสโตเติลต่างหาก...นับว่าเป็นความสำคัญไม่น้อยที่ความคิดเห็นทางวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นในอารยธรรมที่ยอมรับพระเจ้าองค์เดียวผู้ทรงมีบุคลิกภาพ และสัมพันธ์กับมนุษย์ ทรงมีสติปัญญาและเชื่อถือน่าไว้วางใจได้ และนับว่าเป็นความสำคัญไม่น้อยที่ผู้บุกเบิกทางที่กล้าหาญและกระตือรือร้นที่สุดของกระบวนการวิทยาศาสตร์แผนใหม่ก็เป็นนักศึกษาพระคัมภีร์ และนักศาสนศาสตร์คริสเตียนอยู่ด้วยทั้งนั้น” (จาก The Bible in the Age of Science, SCM Press, London 1961, ปกก่อนหน้า 26,16,17,27)

ค. ในด้านจริยธรรม

สารที่เห็นพ้องกันอย่างใกล้ชิดที่สุด ก็คือในด้านจริยธรรม ทั้งพุทธศาสนาและคริสตศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมจริยธรรม ทั้งสองศาสนาสอนว่าความบริบูรณ์ในศีลธรรมมิใช่หลักชัยที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ เป็นแต่ว่าการมีศีลธรรมหรืออย่างน้อยที่สุดการพยายามให้มีศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อ

มนุษย์จะได้ไปสู่หลักชัยอันสูงสุด จะเป็นพระนิพพานหรือการเข้าถึงกับพระเจ้าก็ตาม ทั้งสองศาสนารับว่ากฎศีลธรรมอันสูงสุดมีอยู่ในโลก ซึ่งมนุษย์จะละเมิดโดยลายนวลไม่มีโทษไม่ได้ แต่เป็นกฎที่ดำเนินอย่างเฉียบขาดอันนำผลร้ายแรงมาสู่ทั้งสังคมและเอกชนเสมอ เมื่อพูดถึงเรื่องมนุษย์ พุทธศาสนาถือว่าความสำคัญสูงสุดอยู่ที่หลักธรรมและการแสวงหาบุญกุศล คือผลของการปฏิบัติชอบ คริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ถือหลักคำสอนเรื่องพระเจ้าเป็นลำดับแรก ส่วนการปฏิบัติชอบของมนุษย์เป็นลำดับสอง ซึ่งต้องคู่กันไปกับความเชื่อและพระคุณของพระเจ้า พระเยซูตรัสว่า:-

“เมื่อท่านทั้งหลายได้กระทำการดีซึ่งทรงบัญชาไว้แก่ท่านนั้น ก็จงพูดด้วยว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นบ่าวที่ไม่มีบุญคุณต่อนาย ข้าพเจ้าได้กระทำตามหน้าที่ซึ่งข้าพเจ้าควรกระทำเท่านั้น” (ลูกา 17:10)

เปาโลพูดว่า “พระองค์ได้ทรงช่วยเราให้รอดไม่ใช่ตามการชอบธรรมซึ่งเราได้กระทำแต่ตามทีพระองค์ทรงกรุณา” (ทิตัส 3:5)

1.

ในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ความหลุดพ้นของมนุษย์ต้องอาศัยความเพียรของตนแต่ฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้นขนาดของความเอาใจใส่และขนาดของการบรรลุนิพพาน จึงวัดได้โดยวัดความเพียรพยายาม และตนในการปฏิบัติตามศีลและมรรคแปด จริยธรรมทางพุทธศาสนาจึงเป็นของเอกชนแต่ละคนเป็นส่วนใหญ่ ดังกล่าวรวมได้เป็นภาษิตว่า

“ทำดีได้ดี” หรือ “จงทำความดี แล้วจะได้รับผลดี”

บทสวดมนต์ที่ใ้ใช้มากคือ:-

“จงละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี จงกำจัดความชั่วออกไปจากดวงจิต นี่คือหลักคำสอนของพระพุทธรเจ้า” (ธรรมบท 183)

จริยธรรมทางพุทธศาสนานั้นถึงการบรรลุนิพพานสงบหรือวิเวกในใจ คือสุขะ หรือความไม่ยินดี ยินร้าย คือ อุเบกขา ข้อความในธรรมเนียมนีกตอนหนึ่งซึ่งสรุปคำสอนในข้อนี้ก็คือ

“ไม่มีไฟใดเหมือนนาคะ ไม่มีชั่วร้ายใดเหมือนโทสะ ไม่มีทุกข์ใดเหมือนภพแห่งร่างกายนี้ ไม่มีความสุขใดเหมือนพระนิพพานนี้แล” (ธรรมบท 15:202)

ความเกลียดชังเป็นข้าศึกของความสงบ ฉะนั้นจึงมีบทสวดมนต์ว่า:-

“โทสะย่อมไม่สงบระงับลงได้เพราะโทสะ ในโลกนี้ในโอกาสใด ๆ เลย แต่โทสะจะสงบระงับลงได้โดยขอโทษฉะนั้น” (ธรรมบท 1:5)

ศีล 5 ข้อ เป็นหลักจริยธรรมของพุทธศาสนาคือ:-

1. ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

2. ห้ามลักทรัพย์
3. ห้ามล่วงประเวณี
4. ห้ามพุดมุสา
5. ห้ามดื่มน้ำเมา

ศีล 4 ข้อแรกมีอยู่ในบัญญัติของคริสเตียนแล้ว และมีอยู่ในศีลของสังคมอื่น ๆ ที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมือนกัน ส่วนศีลข้อ 5 ห้ามดื่มน้ำเมาจากมีอยู่ในพระคัมภีร์คริสเตียนนอกบัญญัติ 10 ประการ “อย่าเมาเหล้าองุ่น” (เอเฟซัส 5:18) พระสงฆ์และฆราวาสถือศีล 5 เหมือนกัน แต่พระสงฆ์จะต้องถือเพิ่มขึ้นอีก 5 ข้อเป็นศีล 10 คือ:-

6. ห้ามกินอาหารภายหลังเที่ยงวัน
7. ห้ามคุมหระสพทุกชนิด
8. ห้ามประดับร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและอาภรณ์ต่าง ๆ
9. ห้ามนอนบนที่นอนสูงและใหญ่
10. ห้ามรับเงินและทอง

ฆราวาสเลือกปฏิบัติศีลข้อ 6,7 และ 8 ได้ บางที่ฆราวาสก็ถือศีลเหล่านี้ชั่วระยะเวลาสั้น ๆ ขณะถือวันอุโบสถ (คือวันพระ) ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ศีลของพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือสำหรับฆราวาสและพระสงฆ์ความจริงแล้วพระสงฆ์ถือศีลปฏิโมกข์ อันเป็นวินัยและหลักปฏิบัติรวม 227 ข้อ มรรค 8 มีไว้สำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคนปฏิบัติทั่วกัน แต่ที่ปฏิบัติอย่างเข้มงวดคือพระสงฆ์และสามเณร

มรรค 8 คือ

1. ความเห็นชอบ
2. คำริชอบ
3. พุคชอบ
4. ประพฤติชอบ
5. หาเลี้ยงชีพชอบ
6. พยายามชอบ
7. มีสติชอบ
8. สมาธิชอบ

พระสงฆ์เท่านั้นที่มีการครองชีพอันเป็นอิสระจากการรบกวนต่าง ๆ และสามารถมีเวลาทำความเพียรชอบตั้งสติชอบและสมาธิชอบได้เต็มที่ พระสงฆ์ได้รับฐานะพิเศษและคล้ายกับเป็นคณะที่ไม่

มีเพศโดยปฏิบัติตามกฎวินัยสำหรับสงฆ์อย่างเคร่งครัด ฆราวาสเคารพนับถือพระสงฆ์อย่างสูงเพราะท่านได้สละชีวิตของการครองเรือนไปได้ การสมัครใจสละทรัพย์สินสมบัติและความสุขฝ่ายโลกถือว่าเป็นกุศลชั้นสูงสุด พระสงฆ์ที่ปรารถนาจะเลิกปฏิบัติวินัยสำหรับภิกษุ ก็อาจลาสิกขาบทเมื่อใดก็ได้ วิธีนี้เป็นการบรรเทาความตึงเครียดของชีวิตของพระสงฆ์ลงได้มาก ศิลธรรมและปรัชญาทางพุทธศาสนา สอนให้ละเว้นการถือปฏิบัติอย่างเข้มงวดและตึงจนเกินไป เป็นการเลือกเอาทางสายกลางระหว่างการหย่อนยาน และการปฏิบัติอย่างตึงเครียดอย่างสมเหตุสมผล และเป็นทางสายกลางระหว่างปรัชญาที่ขัดแย้งกัน แม้ภิกษุจะปฏิบัติวินัยอันเคร่งครัดอันนำไปสู่การหลุดพ้นสมุทัยและการศึกษา ท่านก็ไม่ต้องทรมานร่างกายเหมือนการปฏิบัติแบบโยคี พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย มีทางสายกลางอยู่สายหนึ่ง เธอทั้งหลายพึงละเว้นจากทางอุกฤษฏ์ทั้งสองเถิด (คือกามสุขัลลิกานุโยค และ อตตกิลมณานุโยค) เพราะทางสายกลางจะนำไปสู่ความสงบแห่งจิต นำไปถึงสติปัญญาบรรลุปริปัญญาและพระนิพพาน”

(มหาปรินิพพานสูตร, ธรรมกถาปวัตตนสูตร 3)

พระพุทธเจ้าตรัสสอนเกี่ยวกับฆราวาสไว้ว่า:-

“โสณะ เมื่อสายพินของเธอมิได้ตึงจนเกินไปหรือ ไม่หย่อนจนเกินไป แต่ขันได้ส่วนพอดีพินของเธอก็จะพึงไปเพราะเสนาะ โสตรมิใช่หรือ?”

“ใช่แล้ว พะยะคะ”

“โสณะ ในทำนองเดียวกัน การปฏิบัติที่ตั้งใจเคร่งครัดจนเกินไปจะทำให้เกิดตะหนงตน และส่วนการปฏิบัติตนอย่างหย่อนยาน จะทำให้จิตใจหุดหู่เกียจคร้านจะนั้น”

(มหาวรรค 5: 1:16)

มีศีลหลายข้อที่ชี้แนวทางให้ผู้ครองเรือนรู้จักปฏิบัติในกิจประจำวัน แต่ฆราวาสจะต้องเข้าใจว่าการครองชีวิตอย่างฆราวาสนั้นไม่ใช่เป็นการบรรลุศีลธรรมขั้นสูงสุด

“ฝ่ายผู้ครองเรือน...เมื่อได้ฟังสังฆกรรมแล้วก็เกิดความเลื่อมใสในพระตถาคต เมื่อได้มีศรัทธาเลื่อมใสแล้วก็มีรำพึงในใจของตนว่า “ชีวิตของผู้ครองเรือนมีภาระกิจขวากหนามนักหนา เป็นทางที่เต็มไปด้วยกิเลส ผู้ที่สละโลกไปแล้วนั้นเป็นอิสระเหมือนอากาศที่ลอยไปมา เป็นการยากที่ผู้ครองเรือนจะดำเนินชีวิต ให้บรรลุสูงสุด บริสุทธิหมดจดได้ขอให้ข้าพเจ้า โคนหนดและ โคนมม และครองผ้าสีเสียด และออกจากชีวิตผู้ครองเรือนเพื่อเข้าสู่ชีวิตภิกษาจาร เมื่อบุรุษผู้นั้นได้เข้าเป็นสมณะแล้วก็รู้จักบังคับตนเอง...และดำเนินชีวิตอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง”

(เตวิชะสูตร, ทีฆนิกาย 1: 47:49)

หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาที่เน้นกันมากในสมัยนี้ก็คือ “พรหมวิหารสี่” หรือที่อยู่ของพรหม แม้จะให้กติกปฏิบัติ แต่มรรวาสก็ปฏิบัติได้เหมือนกัน คือให้ภavanaเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา เหล่านี้มีอยู่ในรายการกสิน 40 ข้อ คือหัวข้อสำหรับทำสมาธิ ข้อเหล่านี้มิใช่เป็นเพียงคุณธรรมที่ไม่ได้เกิดผล หรือความคิดลอย ๆ ในศีลธรรมทางพุทธศาสนา การคิดและการตั้งใจถือว่าเป็นการกระทำ ที่มีอนุภาพและบังเกิดผลตามสนองได้เหมือนกันความคิดถือว่าเป็นการกระทำชนิดหนึ่ง แต่ว่า คนที่ เจริญ เมตตา กรุณา และมุทิตา จะไม่มีความรู้สึกทางอารมณ์ต่อผู้อื่น ส่วนพรหมวิหารข้อที่สี่ คือ อุเบกขา ป้องกันผู้เจริญไม่ให้ไปคลุกคลีหรือเกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือภพ พระพุทธเจ้าถามว่า:-

“เมื่อเธอพิจารณานิเวรณ 5 เหล่านี้ ที่ได้ละแล้วในตนย่อมเกิดปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติในใจกาย สงบ กายสงบแล้วย่อมได้สวาสสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอมีใจประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศ ที่สอง ที่สาม ที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวา แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยว่าเมตตาอันไพบุลย์ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียน คนเป่าสังข์ผู้มีกำลัง ยังบุคคลให้รู้แจ้งทั้งสี่ทิศโดยไม่ว่าไกลแค่ไหน ไคร กรรมที่ทำพอประมาณในเมตตา เจโตวิมุติ ที่บุคคลอบรมแล้วอย่างนี้ กรรมนั้นจะไม่มีเหลือ ไม่ตั้งอยู่ในรูปาพจร และอรูปาพจรนั้นฉัน นั้นเหมือนกัน ดูกร วาเสฏฐะ และนี่แลก็เป็นทางเพื่อความป็นสหายแห่งพรหม ฯ”

(เดวิชะสูตรข้อ 43,76,78,79,81)

ศาสตราจารย์ ที. ดับบลิว. ริส เดวิด กล่าวว่า “นี่เป็นพระสูตรบทเดียวในจำนวน 13 บท ใน หนังสือเล่มนี้ที่แปลออก ที่มีข้อความไม่นำไปสู่การเป็นพระอรหันต์ แต่นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “พรหม วิหาร” เท่านั้น คือสู่สภาวะอันสูงสุด หรือฐานะของจิตใจที่ประการอันจะเกิดผลภายหลังจากตายให้ไป เกิดในพรหมโลกในชาติหน้า...หนังสือคำอธิบายชาดกหลายตอนได้ระบุว่าพรหมวิหารสี่ ได้มีพวก นักปราชญ์สมัยโบราณปฏิบัติกันมานานก่อนเกิดพระพุทธศาสนา...ขอให้ระลึกว่า ข้อความตอนนี้เป็น เพียงเหตุผลที่เสนอแก่อารมณ์ เช่น ความกลัว และอคติเท่านั้น คือ ถ้าท่านต้องการจะมีความสนิทสนม กับพระพรหม (แท้จริงไม่ควรจะต้องการอย่างนั้น) ทั้งนี้เป็นวิธีที่จะไปถึงพระพรหมได้” (จาก “หนังสือ ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธ” เล่ม 2 บทนำหน้า 298 เป็นภาษาอังกฤษ)

พุทธศาสนาสอนการไม่ทำร้าย ความเกลียดชังถือเป็นความบาปร้ายแรงประการหนึ่ง ดังปรากฏ ในเรื่องกิกขุชื่อปุระณะต้องการจะไปสั่งสอนชนเผ่าป่าเถื่อนสุนระ พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า:-

“ถ้าพวกเหล่านั้นทำร้ายเธอด้วยมือและก้อนหิน เธอจะคิดอย่างไร?”

“ข้าพเจ้าคิดว่า คนเหล่านั้นเป็นคนดีและมีใจเมตตาเพราะพวกเขามีได้ใช้ตะบองและดาบทำร้าย ข้าพเจ้า”

“ถ้าเขาใช้ตะบองและดาบทำร้ายจะว่าอย่างไร”

“ข้าพเจ้าก็คิดว่าคนเหล่านั้นเป็นคนดี และมีใจเมตตา เพราะพวกเขาไม่ได้ฆ่าข้าพเจ้าเสีย”

“ถ้าพวกเขาฆ่าเธอละจะว่าอย่างไร?”

“ข้าพเจ้าก็คิดว่าเหล่านั้นเป็นคนดี และเมตตาเพราะเขาทำให้ข้าพเจ้าออกจากร่างกายอันชั่วร้ายนี้ด้วยความทุกข์ทรมานชั่วเดี๋ยวเดียว”

พระพุทธรเจ้าตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้นก็ดีแล้วเพราะตนเองได้หลุดพ้นแล้ว จงไปสั่งสอนให้คนอื่น ๆ หลุดพ้นด้วยเถิด”

(มัชฌิมนิกาย 145)

เนื่องด้วยเวลาจำกัด จึงพูดอะไรไม่ได้มากกว่ากล่าวถึงหลักสำคัญ ๆ ของจริยธรรมทางพุทธศาสนาเท่านั้น จึงกล่าวเพียงผิวเผินว่า สวรรค์นั้นมีไว้เป็นบำเหน็จของการทำความดี ส่วนนรกมีไว้สำหรับการลงโทษการทำชั่ว มีหลักฐานแสดงว่าพวกภรวาสโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกหญิงนิยมคำสอนง่าย ๆ เรื่องทางสายกลาง และต้องการมาเกิดอีกยิ่งกว่าที่จะไปนิพพาน และไม่ยอมไปนรก แต่ต้องการมาเกิดในโลกนี้มีสภาพอันสุขสบายยิ่งขึ้น เสียใจที่ต้องพูดถึงเรื่องนี้แต่โดยย่อ ๆ จากคำสอนเรื่องศีลธรรมอันกว้างขวางที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนา

2.

คำสำคัญที่สุดในการจริยธรรมคริสเตียนคือ คำว่า ความรัก (อากาเป้) อากาเป้มีความหมายแตกต่างกับความรักในทางเพศ (อีโรส) และความรักฐานมิตรสหาย (ฟีเลีย)

“ความรัก อากาเป้ ไม่ประทุษร้ายแก่เพื่อนบ้านเหตุฉะนั้น ความรักจึงเป็นที่ให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมบัญญัติได้ครบถ้วน” (โรม 13:10)

แต่ความรัก อาคาเป้ ตามนัยของคริสเตียนไม่ใช่ความรักที่อยู่เฉยเหมือนกับปรากฏในพระธรรมโรม ข้อนี้มีเชื้อแห่งการยอมเสียสละชีวิตอยู่ในตัว ความรักนี้รวมทั้งลักษณะต่าง ๆ ของเมตตา กรุณาและมูทิตา อยู่ในตัว และหมายความถึง “ความจงรักภักดีต่อการการส่งเสริมสวัสดิภาพของผู้อื่น” มีความหมายสูงกว่าความคิดหรือว่าการห้ามการเห็นยวร้ายตัวเอง

ความรักตามทัศนะคริสเตียนมีพระเจ้าและมนุษย์เป็นศูนย์กลางสองจุด

ท่านยอห์นได้กล่าวไว้ว่า “เราทั้งหลายรัก ก็เพราะพระองค์ (พระเจ้า) ได้ทรงรักเราก่อน” (1 ยอห์น 4:19)

“เพราะว่าพระเจ้าทรงรักโลก จนได้ทรงประทานพระบุตรองค์เดียวของพระองค์” (ยอห์น 3:16)

ยอห์นได้เขียนไว้ในจดหมายฝากฉบับหนึ่งว่า “ถ้าผู้ใดว่า “ข้าพเจ้ารักพระเจ้า และใจยังเกลียดชังพี่น้องของตัวเองนั้นเป็นคนพวคมุสา เพราะว่าผู้ที่ไม่รักพี่น้องของตนที่แลเห็นแล้ว จะรักพระเจ้าที่ไม่ได้แลเห็นไม่ได้...ให้คนที่รักพระเจ้ารักพี่น้องของตัวเอง” (1 ยอห์น 4:20:21)”

เพื่อที่จะเข้าใจจริยธรรมของคริสเตียน การรู้ความหมายของคำว่า “รัก” จึงเป็นการช่วยมาก ฟังสังเกตว่าพระเจ้านั้นอยู่ในภูมิหลัง ถ้าพระองค์ไม่อยู่ในภูมิหน้าของการพิจารณาจริยธรรม และฟังสังเกตต่อไปว่าจริยธรรมของคริสเตียนเป็นจริยธรรมของสังคมเป็นประการสำคัญ คือมนุษย์ในสังคมจะต้องปฏิบัติ คำอธิษฐานที่พระเยซูสอนไว้มีว่า:-

“ข้าแต่พระบิดาแห่งข้าพเจ้าทั้งหลาย... โปรดทรงยกโทษความผิด ของพวกข้าพเจ้าเหมือนข้าพเจ้ายกโทษความผิดต่อผู้อื่น...” (มัทธิว 6: 9-12) เป็นการแสดงความห่วงใยคนอื่น ๆ เป็นคำอธิษฐานที่จะต้องกล่าวเป็นหมู่ และเป็นรายตัวบุคคล การที่พระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่ภูเขาซีนาย เป็นต้นเหตุของพระบัญญัติ 10 ประการ (อพยพ 20:1-17) พระบัญญัตินั้นมีข้อความต่อไปนี้:

ข้อ 6 ต้องไม่ฆ่าคน

ข้อ 7 ต้องไม่ล่วงประเวณีผิดเมียเขา

ข้อ 8 ต้องไม่ลักทรัพย์

ข้อ 9 ต้องไม่เป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

ข้อ 10 ต้องไม่โลภบ้านเรือน ภริยา คนใช้ หรือสัตว์พาหนะ หรือสิ่งของอื่น ๆ ของเพื่อนบ้าน

บทบัญญัติเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสังคม เพื่อสวัสดิภาพของเพื่อนบ้าน มนุษย์มีสิทธิจะแสวงหาภรรยาและทรัพย์สิ่งของต่าง ๆ ได้ แต่ไม่ใช่เอาของเพื่อนบ้าน

ส่วนบทบัญญัติ 4 ข้อแรกถือว่าเป็นหลักฐานว่าด้วยความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อพระเจ้า คือ:-

ข้อ 1 นมัสการพระเจ้าเท่านั้น

ข้อ 2 อยันนมัสการหรือทำรูปเคารพ

ข้อ 3 ออกพระนามพระเจ้าด้วยความจริงใจ และด้วยความเคารพยำเกรง

ข้อ 4 ถือวันสะบาโตเป็นวันพักผ่อนและนมัสการ

ข้อ 5 นับถือบิดาและมารดาของตน

พระบัญญัติข้อ 5 ไม่เป็นเหตุให้เกิดการนมัสการวิญญาณของบรรพบุรุษ (เพราะข้อที่ 1 ห้ามไว้แล้ว) แต่เป็นข้อบัญญัติที่ทำให้เกิดความมั่นคงของครอบครัวและสังคมฟังสังเกตว่าบทบัญญัติเหล่านี้เป็นคำสั่ง มิใช่ถือว่าเป็นศีลแต่เป็นพระบัญชาส่งมาจากพระเจ้า คริสตศาสนาไม่ถือว่ากฎศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติ คือทำอะไรลงก็มีผลเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ถือว่ากฎศีลธรรมเป็นเรื่องของ

ความยุติธรรมเป็นการแสดงความยุติธรรมต่อบุคคลโดยพระเจ้าผู้ทรงความยุติธรรม ผู้ทรงมีบุคลิกภาพ และทรงมีความสัมพันธ์เป็นส่วนตัวกับบุคคล

พระบัญญัติ 10 ประการ เป็นสิ่งที่รู้จักกันดีที่สุดในบรรดาบทบัญญัติทางศาสนาและศีลธรรม จำนวนมากมายในพันธสัญญาเดิมแห่งพระคริสตธรรมคัมภีร์ นอกจากพระบัญญัติสิบประการแล้ว ยังมีบทบัญญัติอีกสองข้อซึ่งพระเยซูเรียกว่าเป็นข้อสรุปของพระบัญญัติทั้งหมดคือ

“ท่านจงรัก พระเยโฮวาห์พระเจ้าของท่านด้วยสุดจิตสุดใจและสิ้นสุดกำลังของท่าน” (เฉลยธรรมบัญญัติ 6:4)

“เจ้าจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง” (เลวีนิติ 19:18)

เมื่อมีผู้ทูลถามพระเยซูว่า “ในธรรมบัญญัตินั้นข้อใดใหญ่” พระองค์ได้ทรงตอบโดยอ้างข้อพระคัมภีร์นี้ว่า “จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของท่าน...” นั่นแหละ เป็นพระบัญญัติข้อต้นข้อใหญ่ ข้อที่สองก็เหมือนกันคือ จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง ธรรมบัญญัติ... ทั้งสิ้นก็ขึ้นอยู่กับพระบัญญัติสองข้อนี้ (มัทธิว 22:36-40)

คำว่า “รัก” อากาเป่ นั้นใช้ในพระบัญญัติทั้งสองนี้ และรวมทั้งสองเข้าเป็นอันเดียวกัน คือ “รักพระเจ้าและรักเพื่อนบ้าน” คำสั่งนี้มีใจกว้างล้น โดยทั่วไปเช่น “รักมนุษยชาติ” แต่เป็นข้อความระบุนไว้แน่นอน “จงรักเพื่อนบ้าน...” คือบุคคลที่ท่านมีความเกี่ยวข้องด้วยหรือรู้จัก ความรักนั้นต้องเจาะจงตัวบุคคล พระเยซูตรัสว่า “จงรักศัตรูของท่าน จงทำดีแก่ผู้ที่เกลียดชังท่าน จงอวยพร แก่คนที่แข่งด่าท่าน จงอธิษฐานเพื่อคนที่เกลียดชังท่าน ผู้ใดคบแค้นของท่านข้างหนึ่ง จงหันอีกข้างหนึ่งให้เขาด้วย” (ลูกา 6:27-29)

นี่มิได้จำกัดว่า “ต้องรักเฉพาะเพื่อนบ้าน คนที่อยู่ใกล้เคียงเท่านั้น” พระเยซูเล่าเรื่องชาวสะมาเรียซึ่งเป็นคนต่างด้าวได้ช่วยเหลือคนแปลกหน้าซึ่งถูกพวกโจรปล้นและทำร้ายเอาชาวสะมาเรียทำหน้าที่เป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อคนที่ไม่รู้จักกันเลย เพื่อนบ้านเป็นบุคคลที่มีความขาดแคลน ไม่จำกัดว่า จะต้องอยู่ใกล้หรือไกล (ลูกา 10:29-37)

หลักของการไม่ประทุษร้าย ได้รวมอยู่ในคำสอนนี้แล้ว “จงทำดีแก่ผู้ที่เกลียดชังท่าน จงอวยพรแก่คนที่แข่งด่าท่าน” หลักจริยธรรมของพุทธศาสนาและคริสตศาสนาค้ำยคลึงกันมากในข้อนี้

คำเทศนาบนภูเขา ของพระเยซู (มัทธิว 5-7) มีหลักคำสอนทางศีลธรรมคล้ายคลึงกับพุทธศาสนาหลายประการ คำเทศนานั้นตั้งต้นด้วย “หลักความสุข” บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนสุภาพ...ผู้มีใจเมตตาปรานี...ผู้มีใจบริสุทธิ์ ผู้ก่อให้เกิดสันติภาพก็เป็นสุข....”

สำหรับคริสเตียน “ความสุข” ประกอบด้วยความเห็นชอบของพระเจ้า และผลดีสำหรับมนุษย์ พระเยซูตรัสว่า:-

“ผู้ใดโกรธพี่น้องของตน ผู้นั้นจะต้องถูกพิพากษาลงโทษ” (มัทธิว 5:22)

ความโกรธต้องถูกปรับโทษเพราะว่ามันเป็นยาพิษและทำอันตรายแก่คนอื่น ๆ ตลอดจนจิตใจของผู้ที่แสดงอาการโกรธ

ความคิดศีลธรรมย่อมตัดความสัมพันธ์กับพระเจ้าและความจงรักภักดีอย่างจริงจังให้ขาดสะบั้นลง

“เหตุฉะนั้น ถ้าท่านนำเครื่องบูชามาถึงแท่นแล้วและระลึกขึ้นได้ว่าพี่น้องมีเหตุขัดเคืองข้อหนึ่งข้อใดกับท่านจงวางเครื่องบูชาไว้ที่หน้าแท่น แล้วไปคืนดีกับพี่น้องผู้นั้นเสีย ก่อนจึงค่อยมาถวายเครื่องบูชาของท่าน” (มัทธิว 5:23-24)

ฉะนั้น ความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนมนุษย์จึงเป็นสาระสำคัญต่อความสัมพันธ์อันดีกับพระเจ้า พระเยซูสอนว่า ความคิดชั่วก็คล้ายกับการกระทำชั่ว และนำไปสู่ผลชั่วร้าย คำสอนนี้เป็นที่รู้จักกันดีในชาวพุทธ พระเยซูตรัสว่า:-

“ผู้ใดมองดูผู้หญิงเพื่อให้เกิดใจกำหนัดในหญิงนั้น ผู้นั้นได้ล่วงประเวณีในใจกับหญิงนั้นแล้ว” (มัทธิว 5:28)

ความคิดชอบเป็นสิ่งสำคัญหรือ ความคิดของท่านอยู่ที่ไหนเล่า ความคิดอยู่ที่ใด ท่านก็อยู่ที่นั่นด้วย พระเยซูตรัสว่า:-

“อย่าล่าสมทรัพย์สมบัติไว้สำหรับตัวในโลกที่ตัวขมวนและสนิมทำลายเสียได้ และที่ขโมยอาจขุดช่องลี้ลับลักเอาไปได้ แต่จงล่าสมทรัพย์สมบัติไว้ในสวรรค์...เพราะว่าทรัพย์สมบัติของท่านอยู่ที่ไหน ใจของท่านก็อยู่ที่นั่นด้วย” (มัทธิว 6:19-21)

คนหนุ่มจะบรรลุขั้นสมบูรณ์ได้ไหม ทรัพย์สินฝ่ายโลกเป็นอุปสรรคกีดขวางหรือ ชายหนุ่มผู้หนึ่งทูลถามพระเยซูว่า:-

“ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าจะต้องทำดีประการใดจึงจะได้ชีวิตนิรันดร์”

พระเยซูตรัสตอบว่า “ให้ถือรักษาพระบัญญัติ”

ชายหนุ่ม “ขอเหล่านั้นข้าพเจ้าได้ถือรักษาไว้แล้วทุกประการ ข้าพเจ้ายังขาดอะไรอีกบ้าง”

พระเยซู “ถ้าท่านปรารถนาเป็นผู้ดีรอบคอบ จงไปขายบรรดาสิ่งของซึ่งท่านมีอยู่แจกจ่ายให้คนอนาถา...แล้วจงตามเรามา” (มัทธิว 19:16-21)

นี่เป็นทางแห่งการสละ แต่พระเยซูมิได้สถาปนาคณะสงฆ์หรือแนะนำให้ครองชีวิตเป็นโสดแก่พวกสาวก ฉะนั้นคำสั่งสอนศีลธรรมของพระองค์จึงเป็นแบบเดียวกัน ใ้ปฏิบัติได้แก่ทุกคนไม่ว่าเป็นหญิงหรือชาย คนมั่งมีหรือยากจน (มัทธิว 19: 4, 24 ลูกา 16:22-23) ข้อนี้มีผลสำคัญมาก จึงทำให้เปาโลกล่าวว่า “จะไม่เป็นพวกยิวหรือพวกต่างชาติ จะไม่เป็นทาสหรือไท จะไม่เป็นชายหรือหญิงเพราะว่า

ท่านทั้งหลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเยซูคริสต์” (กาลาเทีย 3:28) และเปโตรอัครสาวกก็ได้กล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าเห็นจริงแล้วว่าพระเจ้าไม่ทรงเลือกหน้าผู้ใดแต่ในทุกชาติคนใด ๆ ที่ยำเกรงพระองค์และประพฤติในทางชอบธรรมก็เป็นที่ยอมรับของพระองค์”

(กิจการ 10: 34, 35)

คติของความเสมอภาคของบรรดามนุษย์ และบรรดาประเทศชาติทั้งหลายภายใต้พระบัญญัติของพระเจ้า ข้อนี้เองที่ได้เดินทางไปสู่การพัฒนาของหลักการปกครองประชาธิปไตย และกฎบัตรของสหประชาชาติ ชาติเล็ก ๆ ก็เหมือนชาติใหญ่ มีสิทธิลงมติและออกเสียงเหมือนกัน

คำสอนให้สละทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในพุทธศาสนาก็ปรากฏในคริสตศาสนาเหมือนกัน แต่เน้นในข้อที่เสียสละเพื่อบริการ พระเยซูได้สอนด้วยพระโอวาท แต่ยิ่งกว่านั้นก็คือได้ทรงทำแบบอย่างให้ดู พระองค์ตรัสว่า:-

“ถ้าผู้ใดใคร่จะได้เป็นใหญ่ในพวกท่านก็ให้ผู้นั้นเป็นผู้ปรนนิบัติท่านทั้งหลาย ถ้าผู้ใดใคร่จะได้เป็นเอกเป็นต้น ก็ให้ผู้นั้นเป็นทาสสมักรของพวกท่าน อย่างที่บุตรมนุษย์มิได้มาเพื่อรับการปรนนิบัติ แต่ท่านมาเพื่อจะปรนนิบัติเขา และประทานชีวิตของท่านให้เป็นค่าไถ่คนเป็นอันมาก” (มัทธิว 20:26-27)

ก่อนที่พระเยซูถูกตรึงตายที่กางเขนสักเล็กน้อยก็ตรัสว่า:-

“ชีวิตของเรา เราสละเพื่อแกะ (คือมนุษย์).....ไม่มีผู้ใดชิงชีวิตไปจากเรา แต่เราสละชีวิตโดยใจสมักรของเราเอง” (ยอห์น 10:15, 18)

เมื่อเลี้ยงอาหารครั้งสุดท้าย พระองค์อยากจะสอนสาวกเป็นครั้งสุดท้าย และพระองค์ทรงเห็นว่าสมควรจะสอนเรื่องความถ่อมใจและบริการ พระองค์ได้เอาน้ำและผ้า แล้วทรงล้างเท้าพวกสาวก (ยอห์น 13:5) พระองค์ได้มีบัญชาครั้งสุดท้ายในคราวเลี้ยงอาหารว่า:-

“เราให้บัญญัติใหม่ไว้แก่เจ้าทั้งหลาย คือให้เจ้ารักซึ่งกันและกัน เรารักเจ้าทั้งหลายมาแล้วฉันใด เจ้าจงรักซึ่งกันและกันด้วยฉันนั้น” (ยอห์น 13:34)

นี่เป็นการขยายความหมายของคำว่า “อากาเป่” คือความรักที่ยอมสละชีวิต ฟังสรุปจริยธรรมของคริสเตียนได้ว่า:-

“ความรักจึงเป็นที่ให้ปฏิบัติตามธรรมบัญญัติได้ครบถ้วน” (โรม 13:10)

ในการพิจารณา เราได้เห็นแล้วว่าพุทธศาสนาและคริสตศาสนามีความสอดคล้องต้องกันหลายแง่ ความจริงแล้วคำสอนที่คล้ายคลึงกันในข้อปลีกย่อยเป็นที่เห็นได้ชัดและมีมากจนทำให้บางคนสงสัยว่าต่าง คงยึดคำสอนของกันและกันกระมัง นักปราชญ์ที่รู้จริงจึงลงความเห็นว่าสิ่งที่กล่าวนี้ไม่อาจเป็นไปได้ เพราะศาสนาทั้งสองนี้แยกออกจากกันไกลทั้งในแหล่งที่เกิดและการพัฒนาขยายตัว

เราได้สังเกตเห็นแล้วว่าทั้งสองศาสนายึดหลักเหตุผลและประสบการณ์ ทั้งสองศาสนาก็อาศัยหลักความเชื่อและศรัทธา เรื่องนี้จะได้พิจารณาต่อไปในปาฐกถาที่ 3 พร้อมด้วยความมุ่งหมายที่จะช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นสภาพอันน่าสงสารในฝ่ายศีลธรรม

พุทธศาสนา: “สัตว์โลกได้ถูกโมหะครอบงำ ถูกราคะรั้งตรึงไว้ เพราะฉะนั้นเขาจึงต้องเวียนว่ายมาเกิดอีก” (มัชฌิมนิกาย 43)

คริสต์ศาสนา: “ข้าพเจ้าเห็นมีกฎอีกอย่างหนึ่งอยู่ในอวัยวะของข้าพเจ้า ซึ่งสู้รบกันกับกฎแห่งจิตใจของข้าพเจ้า และชักนำข้าพเจ้าให้อยู่ได้บังคับกฎแห่งบาป... โอ ข้าพเจ้าเป็นคนเข็ญใจจริงหนอ ใครเล่าจะช่วยข้าพเจ้าให้พ้นจากกายแห่งความตายนี้” (โรม 7:23-24)

เราสังเกตเห็นว่าทั้งสองศาสนาถือว่าชีวิตและความคิดของมนุษย์มีความสำคัญสูง ซึ่งตรงข้ามกับทัศนะทางด้านวัตถุ

พุทธศาสนา: เราทั้งหลายมีผลของกรรมเป็นที่ตั้ง (อุททาหรณ์ 1 ในพุทธโกษา)

คริสต์ศาสนา: ด้วยว่าความคิดชั่วร้าย การฆ่าคน การผิดพิศมัย...ก็ออกมาจากใจ สิ่งเหล่านี้แหละทำให้มนุษย์เป็นมลทิน” (มัทธิว 15:19)

ในด้านจริยธรรม เราจะเห็นว่าทั้งสองศาสนาเชิดชูคุณค่าทางศีลธรรมเป็นอันมาก

พุทธศาสนา: “บุคคลที่ประกอบด้วยคุณธรรมและมีสติปัญญา เป็นผู้มีความยุติธรรมและกล่าวสัตวาจา ย่อมเป็นผู้ที่ชาวโลกยกย่องสรรเสริญ” (ธรรมบท 217)

คริสต์ศาสนา: “มนุษย์เอ๋ย พระองค์ทรงสำแดงแก่เจ้าแล้วว่าอะไรดี และพระเจ้าฯ ทรงประสงค์อะไรจากเจ้านอกจากให้กระทำความยุติธรรม และรักสักขี และดำเนินด้วยความถ่อมใจไปกับพระเจ้าของเจ้า” (มีคาห์ 6:8)

ด้วยความมีใจกว้างและความรัก และด้วยการคำนึงศีลธรรมกัน บรรดาผู้นับถือศาสนาทั้งสองนี้อาจร่วมกันได้ในสารที่เห็นพ้องกันอย่างกว้างขวาง ความจริงเขาก็กำลังกระทำอยู่แล้ว

ปาฐกถาสาม สัปดาห์, ศิลธรรมและความเชื่อในสมัยปัจจุบัน

ก. วัฒนธรรมสากลแผนใหม่

ในปัจจุบัน ทั้งมนุษย์และศาสนาต่าง ๆ อยู่ท่ามกลางยุควิทยาศาสตร์ซึ่งแตกต่างกับยุคอดีตโดยสิ้นเชิง พุทธศาสนาและคริสตศาสนาอุบัติขึ้นในสมัยคนเลี้ยงสัตว์และชาวนา ในสมัยนั้นก็มีเมืองใหญ่ ๆ เหมือนกัน แต่เมืองเหล่านั้นดำรงชีพอยู่ด้วยการเกษตร ในสมัยปัจจุบันมีหลายประเทศที่ชาวนาเป็นชนกลุ่มน้อย และเมืองใหญ่ ๆ ก็ได้ อาศัยการเลี้ยงชีพจากอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม

ยุคใหม่กระทบกระเทือนความคิดเห็นทางศาสนาของมนุษย์ประการใดบ้าง มนุษย์ชาวเมือง ขณะที่มองลงมาจากตึกสูงสิบชั้นก็คือเจ้านายของสิ่งที่เขามองเห็นอยู่กว่าได้ โรงงานและเครื่องจักร สลับซับซ้อนในโรงงาน มนุษย์เป็นผู้สร้าง เขาสร้างมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ เขียนตำราต่าง ๆ สร้างห้องทดลองวิทยาศาสตร์ โรงพยาบาลต่าง ๆ สำเร็จขึ้นด้วยฝีมือของเขา เขาพบวิธีกำจัดไข้มาลาเรีย และสร้างลิ้นพลาสติกสำหรับหัวใจมนุษย์ อาหารและยารักษาโรคเขาหาได้จากโรงผลิตแทนที่จะเอาจากธรรมชาติโดยตรง การที่เขาได้เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและวิธีดำเนินชีวิตเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดทางศาสนาด้วย

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้กำลังมาถึงมวลมนุษย์ทั่วโลก ดังนั้นวัฒนธรรมทั้งหลาย จึงมุ่งไปสู่อารยธรรมอันเป็นกลางอย่างเดียวกันทั่วโลก ประเทศที่ได้รับเอกราชใหม่ ๆ ในทวีปอาฟริกา กว่า 40 ประเทศ จะไม่กลับไปสู่วัฒนธรรมแบบชนเผ่าดั้งเดิมอีกต่อไป ประเทศเหล่านี้ต้องการมีมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลสมัยใหม่ โรงงานอุตสาหกรรมและมาตรฐานแห่งการครองชีพที่สูงขึ้น ทุก ๆ แห่งในสังคมโลกปัจจุบันนี้มีแนวความคิดและวิทยาการผสมผสานกันเหมือนเส้นด้ายสีนานาชนิด ในผืนผ้าที่มีลวดลายสลับซับซ้อนและงดงามยิ่งนัก ในปี 1868 (พ.ศ. 2411) สมัย ดร.ดาเนียล แมคคิลวารี ไปเชียงใหม่ต้องใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพ ฯ ถึงสามเดือน ท่านและภริยาเป็นคนแปลกหน้าต่อชาวเมืองเป็นอย่างยิ่ง จนไม่มีผู้ใดทราบว่าจะปฏิบัติต่อท่านอย่างไรดี เนื่องจากไม่มีโรงแรม ท่านจึงต้องพักอาศัยบนศาลาไม่มีฝากระเบื้อง เจ้าฟ้าผู้ครองนครเชียงใหม่อยากจะให้ท่านออกไปเสีย ในสมัยปัจจุบันนี้เล่ามีอะไรที่เป็นสิ่งแปลกต่อชาวเมืองเชียงใหม่หรือ วิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ การเดินทางโดยอากาศยาน มหาวิทยาลัย บรรดาสิ่งเหล่านี้ตลอดจนแนวความคิดใหม่ ๆ ทุกชนิดเป็นสมบัติของเชียงใหม่โดยสิ้นเชิง และเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมเชียงใหม่ด้วย ศาลาที่ ดร.แมคคิลวารี อาศัยอยู่นั้นพังทลายไปแล้ว เพราะยุคนั้นผ่านไปเรียบร้อยแล้ว วัฒนธรรมของเชียงใหม่ปัจจุบันวัฒนธรรมของโลก มิใช่แต่เพียงยอมรับไว้เท่านั้น แต่ยังยินดีรับเอาไว้ด้วย

มนุษย์สมัยใหม่เมื่อมองจากหน้าต่างตึกชั้นที่สิบเป็นคนมั่นใจในตัวเอง แต่เป็นคนทรงงด้วย เขาใช้ตนเองเป็นเครื่องวัดสิ่งต่าง ๆ และมีใจโน้มเอียงที่จะคิดว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นจริง ก็ต่อเมื่อเขาได้วัดและทดสอบในห้องทดลองแล้วเท่านั้น ส่วนสิ่งที่ยังมองไม่เห็นไม่ชัด เช่น ปรากฏภาพของศีลธรรมและจิตใจ และบุคลิกภาพของมนุษย์เป็นต้น เขามักจะเฉย เพราะเขาไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรต่อสิ่งเหล่านี้ จริงอยู่ ความตายยังเตือนใจเขาให้รู้จักยั้งคิด และเขารู้สึกกระวนกระวายที่เขาไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ของมนุษย์ด้วยกัน ทั้งความประพฤติศีลธรรม ปฏิบัติทางอารมณ์กับความรู้สึก ความปรารถนาของมนุษย์และบรรดาสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นที่กำหนดคุณค่า ความรู้สึกและทางชีวิตของมนุษย์แต่ละคนด้วย คือเขาไม่สามารถควบคุมสิ่งที่จะกำหนดว่าชีวิตนี้มีความสุขพอที่จะดำเนินต่อไปหรือไม่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง บุคคลบางคนจึงหันเข้าหาศาสนาเพื่อทราบความหมายและวิถีดำเนินชีวิต และเพื่อรับการแนะแนวทางศีลธรรม มีบางคนอยากจะมีโชคจึงหันเข้าหาโหราศาสตร์ เครื่องราง ของขลัง ตัวเลขนำโชคและศาลเจ้า มนุษย์บางคนอาจเป็นทั้งนักวิทยาศาสตร์และนักไสยศาสตร์ และเชื่อว่าโชคหรือร้ายมีบทบาทสำคัญในชีวิตของเขาด้วย

ลักษณะของชีวิตในนครใหญ่ ๆ 2 ประการรบกวนเรามาก ประการแรกก็คือมนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างไม่มีความหมาย นักประพันธ์สมัยใหม่ได้รับคำสรรเสริญเนื่องด้วยบทประพันธ์ของเขา แต่แล้วผู้อ่านก็กล่าวว่า “ไม่เห็นมีสาระอะไรเลย” เมื่อเราอ่านนวนิยายเรื่องชีวิตอันไร้สาระของเขา เราก็ตั้งปัญหาถามกันว่า “ได้ประโยชน์อะไรเล่า” มีบทสอนใจอะไรบ้าง มีความสำคัญ มีคำทำขวัญและความหวังที่พรรณนาไว้ในชีวิตของตัวละครในเรื่องอย่างไรบ้าง อะไรเป็นคุณค่า อะไรเป็นหลักชัยของชีวิตที่บรรยายไว้

สิ่งรบกวนเรอีกประการหนึ่งของชีวิตในนครใหญ่ ๆ ก็คือเรื่องความชั่วร้าย หนังสือพิมพ์ลงข่าวอาชญากรรมทวีขึ้นทุกปี แม้จะได้มีการตรวจตราของตำรวจทางวิทยาศาสตร์อย่างมากมาแล้วก็ตาม มีบางคนกล่าวว่าศาสนาเป็นเครื่องขัดขวางความยุติธรรม, จริยธรรมอันสูงม และศีลธรรมอันดี ข้อนี้ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับพุทธศาสนาและคริสตศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ส่งเสริมจริยธรรม ศาสนิกชนที่เคร่งครัด อย่างแท้จริงมีใจร้อนรนที่จะปฏิบัติตามศีลธรรมของศาสนานั้น ๆ ในทางตรงกันข้ามคนที่ไม่ยอมเชื่อว่ามีกฎแห่งศีลธรรมศักดิ์สิทธิ์มักจะหันไปถือประพฤติตามสังคมนิยม หรือตามความพอใจของตนเอง หรือตามความเห็นชอบของตนเอง ความเสื่อมโทรมแห่งศีลธรรมมักจะเกิดขึ้นเพราะการฉวยโอกาสและการเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง

ทั้งพุทธศาสนาและคริสตศาสนากำลังช่วยให้สภาพของมนุษย์ในด้านศีลธรรมในโลกปัจจุบันดีขึ้น กำลังช่วยในด้านการเชื่อฟังกฎหมาย การรักษาความยุติธรรม การให้บริการมหาชน การควบคุมวินัยของตนเอง ความมีใจเมตตากรุณา ความมีไม่ตรีจิต สันติสุขภายในและสันติภาพของโลก

ข. ทศนะพุทธศาสนา

พุทธศาสนามีธรรมวินัยอันมีศาสนาเป็นเครื่องค้ำจุนให้ดำรงอยู่ได้ ธรรมวินัยนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก การมีศีลธรรมมิใช่เป้าหมายอันสำคัญของมนุษย์ แต่เป็นทางที่จะนำมนุษย์ไปสู่เป้าหมายเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต้องมี ขาดเสียไม่ได้ เพื่อบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดหรือการหลุดพ้นในที่สุดคือพระนิพพาน

พระพุทธเจ้าตรัสกับสาวกว่า “เชิญเถิด ภิกขุทั้งหลาย ธรรมในศาสนานี้เป็นของแท้แน่นอน เธอทั้งหลายจงดำเนินชีวิตสมณะเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงเถิด”

(มหาวรรค 1: 24:4)

กฎศีลธรรมนั้นเด็ดขาด คือทำให้เกิดผลตามมาโดยไม่คำนึงถึงประเพณีของมนุษย์และสังคม กฎศีลธรรมก็ใช้หลักเหตุผลอย่างเดียวกับกฎธรรมชาติ การทำดีย่อมเกิดผลดี แต่ว่าการกระทำใดที่ถือว่า “ดี” ผลของการกระทำจะต้องรู้ไว้ก่อนจึงจะเรียกการกระทำนั้น ๆ ได้ว่า “ดี” หรือ “ชั่ว” ปัญญาเกิดขึ้นในข้อที่ว่า ผลของการกระทำนั้นจะเรียกว่า “ยุติธรรม” ได้ไหม เมื่อผลนั้นตามมาโดยอัตโนมัติอย่างไรก็ตาม เรื่องศีลธรรมนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีจริง และพุทธศาสนาก็เน้นถึงความสำคัญแห่งศีลธรรมที่มีต่อชีวิต

สำหรับฝ่ายฆราวาส พุทธศาสนาสอนให้ถือปฏิบัติศีลต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และคำสวดมนต์ที่กำหนดไว้สำหรับเอกชนและหมู่คณะในวัด ทั้งจะต้องมุ่งไปสู่การเวียนเกิดในชาติหนึ่งชาติใดใน 31 ชาติ ในโลก ในสวรรค์ ในนรกหรือในนิพพาน ส่วนพระสงฆ์นั้นคงดำเนินตามแบบของพระพุทธเจ้ามากกว่าฆราวาส คือมุ่งไปสู่หลักชัยคือพระนิพพานโดยตรง กฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์จะต้องไม่ยึดถือทรัพย์สินสมบัติ มีชีวิตโสดและถือศีลปาฏิโมกข์ 227 ข้อกับกฎข้อบังคับอื่น ๆ อีก

พระสงฆ์ และ ฆราวาสทุกคนจะบรรลุเป้าหมายทางพระศาสนาได้โดยลำแข้งของตนตามความสามารถของตน การดำเนินชีวิตแบบนี้จะต้องอยู่แต่ลำพังผู้เดียว แม้จะอยู่ในวัดก็ต้องเข้าสมาธิและกรรมฐานแต่ลำพัง ความมุ่งหมายในเชิงศีลธรรมก็คือทำลายโง่แห่งตัณหา เท่ากับเป็นการหลุดพ้นจากกรรม และในเวลาเดียวกันก็ทำให้ใจเป็นอิสระปราศจากอุปสรรคที่ขัดขวางการรู้แจ้งเห็นจริงหรือการบรรลุธรรม พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องการพึ่งตนเองไว้ว่า:-

“ดูก่อนภิกขุทั้งหลาย เธอจงเป็นดวงประทีปของตนเอง พวกเธอจะมีตนเป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย” (ทีฆนิกาย 16:26)

เรื่องการปฏิบัติศีลธรรมขณะอยู่แต่ลำพังมีว่า:-

“ให้ทุกคนดำเนินชีวิตแต่ลำพังเหมือนแรดที่เดินป่าโดยปราศจากโลภะ หลอกหลวง ราคะตัณหา ใจออกแวกเมื่อได้กำจัดโทสะและโมหะ ก็จะพ้นจากตัณหาทั้งปวงในโลก เมื่อได้สละบุตร ภริยา บิดา

มารดา ทรัพย์สินเงินทอง วงศาอาณาเขตและเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งปวงแล้วจงออกเดินไปแต่ลำพังในป่าเหมือนแรดฉะนั้นเทอญ”

(สุตตะนิพพัตถเถระกถา 137)

จริยธรรมทางพุทธศาสนาสอนให้มีความห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่นด้วย ทรงสนับสนุนให้พระสงฆ์สอนธรรมะ และให้ฆราวาสมีใจเพื่อแผ่ ทรงตรัสกับพระสงฆ์ว่า:-

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงออกไปบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อความผาสุกของคนส่วนมาก จงมีความเวทนาต่อชาวโลก จงไปทำประโยชน์สุขเพื่อมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย จงไปสอนศีลธรรม อย่าไปแต่ลำพังแต่ไปร่วมกันแต่สองรูป พวกเธอจงอนัตถธรรม” (ทีฆนิกาย 14:22)

พุทธศาสนาได้มีการประกาศเผยแผ่มาตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสนำเอาคำสั่งสอนไปจากเมืองมคธ (บิฮาร) ไปทั่วประเทศอินเดีย ลังกา พม่า ไทย และประเทศอื่น ๆ คณะสงฆ์เป็นที่รวบรวมพระธรรมและคำสั่งสอนเพื่อเผยแผ่พระธรรมให้แก่บุคคลอื่น ๆ ต่อไป

พุทธศาสนา หนุนใจให้ฆราวาสบริจาคเพื่ออุดหนุนพระสงฆ์และแสดงความไม่ตรีจิต และให้ทานแก่ผู้อื่น นี่เป็นความจำเป็นทางศีลธรรมและสิ่งทีก่อให้เกิดบุญกุศลแก่ผู้ให้อย่างยิ่ง

“บุญกุศลย่อมทวีขึ้นแก่ผู้บริจาคเสมอ”

(ทีฆนิกาย มหาปริณิพานสูตร 2: 135)

ปริมาณของกุศลที่เกิดจากการให้นี้ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับน้ำใจที่ผู้บริจาคมุ่งต่อการบริจาคนั้น ๆ

พระพุทธเจ้าตรัส:-

“จงให้ทานโดยเคารพ จงให้ทานด้วยมือของตนจงให้ทานด้วยความนอบน้อม จงอย่าให้ทานอย่างทิ้งให้เจ้าปายาสิมิได้ให้ทานโดยเคารพ มิได้ให้ทานด้วยมือของตน ครั้นตายไปเข้าถึงความอยู่ร่วมพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราช คือได้วิมานชื่อเสรีสะกอันว่างเปล่า ส่วนอุตุระมานพได้ให้ทานด้วยมือของตน ตายไปเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึง”

(ทีฆนิกาย ปายาสิสสูตร 2: 354-356)

ปริมาณของบุญกุศลย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้รับอีกด้วย ทานที่ให้แก่สัตว์ก็ได้กุศลบ้าง แก่คนชั่วร้ายก็ได้กุศลมากขึ้น ยิ่งให้แก่คนดีก็ยิ่งได้มากขึ้น ถวายแก่สงฆ์ยิ่งมากขึ้นอีก ถ้าถวายแก่พระพุทธรูปได้มากที่สุด ได้มีการแยกผู้รับไว้ถึง 14 หมวดด้วยกัน แต่มิได้ระบุถึงขนาดแห่งความขาดแคลนของเขาไว้ด้วย (มัชฌิมนิกาย วิภังควรรค ทักขิณา-วิภังค์สูตร)

ที่การบริจาค้นั้นเป็นการเหมาะสม ก็เห็นได้จากการที่ผู้ให้มักจะมีจิตใจเบิกบาน แต่ก็เป็นการยากที่จะแยกการให้จากการหวังประโยชน์ส่วนตัว เพราะการทำบุญมีความสัมพันธ์กับการให้ทานเป็นอันมาก

พระเวสสันดร ได้ทรงวางแบบอย่างไว้เกี่ยวกับการทำบุญให้ทาน โดยการทรงสละทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่รวมทั้งราชบังลังก์และครอบครัวของพระองค์ด้วย

“พระเวสสันดรได้บำเพ็ญทานมหาศาล เพื่อความตรัสรู้และอริยะทรัพย์อันเกิดแก่การตรัสรู้นั้น ทรงกล่าวเป็นคาถาว่า”:-

“เราได้สละชาติ บุตร และกัณหาชينا บุตรี ทั้งนางมัทรี มเหสีของเราเป็นทาน โดยมิได้อาลัย ห่วงในถึงเราได้ทำการนี้เพื่อหวังปรารถนาให้ได้สัมมาสัมโพธิญาณ”

(มิลินทปัญหา 4: 1, 37)

พระเวสสันดรทรงสามารถที่จะสละทุกสิ่งที่มีอยู่ เว้นแต่กุศลของพระองค์ บุญกุศลก็อาจอุทิศให้แก่ผู้อื่นได้ เช่น บิดามารดาที่ตายไปแล้ว แต่การทำบุญแบบนี้เป็นเหตุให้ได้บุญกุศลเพิ่มมากขึ้นอีก

การบริจาคให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความสำคัญทางศีลธรรมทั้งสำหรับชีวิตนี้และชีวิตหน้า ในเรื่องราวชาติก่อน ๆ เมื่อครั้งเคยทรงเป็นกษัตริย์ พระพุทธเจ้าได้สอนว่า

“ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เราถือคติดังนี้ เราได้บรรลुरुทธมมะ 3 ประการ เรามี चेระอันใหญ่หลวง กล่าวคือ ทาน วิริยะ และขันติ”

(ขุททก ปาทา อิติวุททะ 1: 3:11)

การทำบุญและการให้ทานมีความสำคัญในสังคมการจวน และการบังคับตนเองเป็นหลัก ศีลธรรมเกี่ยวกับการอยู่แต่ลำพังและความวางใจเฉย คือ อุเบกขา การสมาธิและเข้าฌาน อาจทำร่วมกับ อุเบกขา และอาจถือปฏิบัติได้ทั้งฆราวาส และพระสงฆ์ ในการปฏิบัติสิ่งเหล่านี้พวกสาวกแสวงหา สังฆธรรมอันสูงสุด และสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต

การที่จะให้หลุดพ้นจากทุกข์ของชีวิตและการเวียนว่ายตายเกิดจะต้องเลิกความห่วงใย และข้อย้ำของชีวิต การยอมสละดังกล่าวทำได้ยากมากจนพระสงฆ์ที่พยายามทำอย่างเข้มงวด จึงได้รับการยกย่องอย่างสูง มีพระไตรปิฎกหลายตอนที่สอนหนุนใจแก่ผู้ที่ปฏิบัติอุเบกขา

“จิตใจของบุคคลใดไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม แต่พ้นจากทุกข์ มลทินและมันคง นี่คือบรมสุขอันสูงสุด”

(สูตตะนิพัต กุลวรรค มหามัคคละสูตร)

“ดูกรนางวิสาขา บุคคลใดมีของรักหนึ่งร้อยประการก็มีทุกข์ร้อยประการ.....บุคคลใดมีของรักหนึ่งประการก็มีทุกข์หนึ่งประการ บุคคลใดไม่มีของรักเลยก็ไม่มีทุกข์เลย เขาเป็นผู้พ้นทุกข์และกิเลสทั้งหลายแล้วจะนั่น”

(ขุททก ปาทา อุทานสูตร 8: 8)

สำหรับการบังคับตนเองและฝึกวินัยตนเองนั้นมีไว้แจ้งชัดในมรรคแปด ในข้อความที่อธิบายถึงวิธีปฏิบัติสมาธิ และในคำสอนที่ว่าด้วยการใช้ความคิดในทางหาเหตุผลและเกี่ยวกับจิตวิทยา การที่บรรลุถึงความควบคุมวินัยตนเองย่อมอาศัยอำนาจจิตของมนุษย์ คนที่มีกำลังใจเข้มแข็งก็ทำได้สำเร็จ:-

“เมื่อใดความโลภ ความโกรธ ความหลงเกิดขึ้นในดวงจิตของภิกษุ เขาจะต้องเอาชนะมันให้ได้...ถ้าได้บำเพ็ญเพียรอย่างขยันขันแข็งแล้ว ความคิดชั่วร้ายเหล่านี้ยังสิงสถิตอยู่อีก เขาจะต้องทำลายมันไปที่ละอย่าง ถ้าทำเช่นนี้ไม่สำเร็จ จงกัดฟันให้แน่นและใช้สันคันทันที่เหวี่ยงเต็มแรงเมื่อได้ใช้จิตตานุภาพอย่างแรงเช่นนี้ แล้วก็กำจัดความคิดอันชั่วร้ายเหล่านี้ได้โดยสิ้นเชิง” (มัชฌิมนิกาย สีหะนันทวรรค วิตกสันตนะสูตร)

การฝึกจิตและความคิดต้องพึงใจอยู่กับตัวของตนเอง

“ภิกษุสำรวจตนได้อย่างไร? ไม่ว่าจะทำประการใดต้องพึงกระเสจติดอย่างเต็มกำลัง จะเป็นการเดินเข้าหรือเดินออก มอง ไปข้างหน้าหรือเหลียวหลัง งอแขนหรือเหยียดแขน ห่มจีวรหรืออุ้มบาตร เคี้ยวอาหารหรือดมกลิ่น เดินขึ้น และนั่ง นอนหลับหรือตื่นอยู่ กำลังพูดหรือสงบอารมณ์” (ทีฆนิกาย 16:13)

การบังคับจิตให้อยู่ในสมาธิ เป็นการฝึกบังคับจิตให้อยู่ได้อำนาจ คือไม่ยอมให้จิตวิ่งไปมาและสนใจไปในทิศทางต่าง ๆ และเพื่อให้สามารถมองเห็นความจริง ต้องใช้กะสิณ 40 ชนิด คือวัตถุหรือสิ่งที่จะใช้ในการทำกรรมฐาน เพื่อให้เกิดการควบคุมจิตใจและเกิดกำลังความคิดในการทำสมาธินี้อาจใช้ท่าทางและวิธีปฏิบัติแบบโยคะก็ได้

“การตั้งสติหายใจเป็นประโยชน์อย่างมาก จะทำให้สติปฏิฐาน 4 บริบูรณ์ยิ่งขึ้น และทำให้การตรัสรู้เจ็ดประการบริบูรณ์ และจะทำให้หลุดพ้นอย่างบริบูรณ์”

(มัชฌิมนิกาย อนุปทาวรรค อานาปานะสติสูตร)

“การหลุดพ้นโดยความหยั่งรู้หรือความเข้าใจ” เป็นสาระสำคัญของความรอดทางพุทธศาสนา หรือหลุดพ้นจากทุกข์ สีลธรรมจรรยามีส่วนช่วยให้ความคิดสงบวิเวกแต่การหลุดพ้นขั้นสุดท้าย คือการเป็นพระอรหันต์เกิดขึ้น ได้ด้วยความรู้แจ้ง คือพบความจริงใจโดยกระทันหัน:-

“เขาล่วงรู้สภาวะธรรมอันแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นอาสวะ (ตัณหา, ภพ, อวิชชา) เขารู้สภาพของมัน คือ เป็นต้นเหตุแห่งอาสวะ นี่คือการดับแห่งอาสวะ เขารู้ต่อไปว่านี่เป็นทางไปสู่การดับแห่งอาสวะ เมื่อรู้เช่นนี้แล้วก็จะเกิดวิชชาแห่งการหลุดพ้นและเห็นแจ้งว่า “ความเกิดไม่มีต่อไปแล้ว ดำเนินชีวิตบริสุทธิ์ ทำตามที่ควรทำแล้ว ไม่ต้องทำอะไรอีกแล้ว เพื่อบรรลุอรหันต์ นี่คือนิพพานของภิกษุ (คือวิชา)”

(ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค อัมพตะสูตร 8)

ความรู้ที่ระบุไว้ตอนนี้รวมทั้งหลักคำสอนของอนัตตาความไม่มีตัวตน ไม่มีตนที่ดำรงถาวรเลย พระพุทธเจ้าตรัส:-

“มักคียะ อีกประการหนึ่งที่จะตัดความคิดชั่วออกไป ภิกษุจะต้องฝึกการหายใจเข้า หายใจออก กำจัด “ตัวตน” ออกไป เขาจะต้องเห็นว่าตนเป็นอนิจจัง เมื่อเห็นว่าเป็นอนิจจัง ก็จะเกิดอนัตตา เมื่อเกิดอนัตตาแล้ว ก็จะทำให้ความคิดเรื่อง “ตัวตน” หดไป แล้วจะเข้าสู่สภาพพระนิพพาน”

(ขุททกนิกาย อุทาน 4: 1)

“เธอก็จะรู้แจ้งเห็นจริงว่าไม่มีรูป เวทนา สัญญาสังขารและวิญญาณเหลืออยู่ ไม่ใช่ตัวตน “เรา เขา”

(มัชฌิมนิกาย เทวทหะวรรค มหาปุณณามะสูตร)

ความรู้ดังกล่าวรวมทั้งความเข้าใจในความหมายของธรรมะที่ว่าสิ่งที่มนุษย์มองเห็นและคิดนึกส่วนมากก็เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอนด้วยเหมือนกัน

“และอีกประการหนึ่ง ปัทมทา ภิกษุที่บรรลุขั้นที่ไม่เห็นมีอะไรเป็นแก่นสารแล้วก็คิดว่า “ไม่มีอะไรเลย” ก็จะมีจิตใจว่างเปล่าอยู่.....แล้วก็จะเกิดความสำนึกในญาณละเอียดอ่อน แต่เป็นจริง ว่างเปล่า.....ต่อไปเป็นขั้น ๆพอไปถึงยอดสูงสุดแล้ว การไม่ใช้ความคิด เลยไม่คิดเสียดีกว่า เราจะไม่คิดถึงสิ่งใดหมด แล้วก็เลิกคิด ต่อไปก็เข้าสู่จิตภวังค์”

(ทีฆะนิกาย ปัทมทสูตร 15-17)

ในการที่จะได้ตรัสรู้และเข้าสู่ปรินิพพาน พระพุทธเจ้าต้องผ่านการสมาธิหรือเข้าฌานตั้งหลายขั้น

(มัชฌิมนิกาย มัลลปริยายะวรรค สัมมาทิฐิตสูตร มหาปรินิพพานสูตร 5)

ไม่มีเวลาพอที่จะพิจารณาถึงความหมายของนิพพาน ความโน้มเอียงในสมัยปัจจุบันกล่าวแต่เพียงว่านิพพานเป็นสภาพของความสุขยิ่งที่ไม่มีตัวตน เราได้รับคำบอกเล่าว่า การอธิบายแบบนี้ยังผิดพลาดเพราะว่าภาษาของโลกนี้ไม่สามารถที่จะนำไปใช้กับนิพพานซึ่งไม่เหมือนกับโลกเลย ได้อย่างถูกต้อง

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มีอยู่ที่หนึ่งอันไม่มีดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่มีการเกิด ไม่มีการไป ไม่คงอยู่ ไม่ตก ไม่ขึ้น ไม่มีอะไรจริง ไม่มีอะไรเคลื่อนไหว ไม่มีอะไรตั้งอยู่นี้แหละคือการดับทุกข์ทั้งปวง”

(ขุททกปาฐา, อุทาน 8: 1)

นักเขียนทางพุทธศาสนากล่าวบ่อย ๆ ว่า พุทธศาสนาอาศัยหลักทางเหตุผล เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องพึ่งความเชื่อ อย่างไรก็ตาม การรับรู้เรื่องชีวิตในชาติก่อนและชาติหน้า ตามทัศนะทางพุทธศาสนา ก็ต้องพึ่งอาศัยความเชื่ออยู่เป็นอันมาก และคำสอนอื่น ๆ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้โดยการสังเกตก็ต้องอาศัยศรัทธาเป็นใหญ่ เมื่อสำนึกถึงข้อนี้ ผู้เขียนคนหนึ่งจึงกล่าวว่า “ถ้าหลักคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดพิสูจน์ได้แล้ว พุทธศาสนาจะแผ่ไปทั่วโลกทีเดียว”

บันไดขั้นแรกที่จะเข้าเป็นพุทธศาสนิกชนก็ต้องมีความเชื่อ คือข้อความที่กล่าวกันว่า
“ข้าพเจ้าถือพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้าและพระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่งอาศัย.....”

ผู้ที่รับตามคำกล่าวนี้ก็คือ

“ผู้ที่เชื่อในพระพุทธเจ้า.....

ผู้ที่เชื่อในพระธรรมเจ้า.....

ผู้ที่เชื่อในพระสงฆ์เจ้า.....”

(ขุททก ปาทา อิวัฏฏกเถ 3: 5:1)

ความเชื่ออยู่ในลำดับหนึ่งของกำลังทางฝ่ายศีลธรรมทั้งห้า คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และ
ปัญญา

(ทีฆะนิกาย มหาปรินิพพานสูตร 2: 120)

การที่จะดำเนินชีวิตของพระภิกษุ การที่จะสละตัวออกบวชต้องมีความเชื่อ ดังที่พระพุทธเจ้า
ตรัส:-

“พระคุณนะ มิใช่ความเชื่อดอกหรือที่เธอสละจากเคหะอันผาสุกไปสู่การภิกษาจารที่ไม่มีที่อยู่
อาศัย”

“ใช่แล้ว พะยะคะ”

(มัชฌิมนิกาย โอพมวารรค กะคะคุปามาสสูตร)

การที่จะนับถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นอาจารย์และตัวอย่างก็ต้องมีความเชื่อ ทรงตรัสว่า:-

“นี่คือภิกษุที่มีศรัทธาบริบูรณ์ เขามีความเชื่อในตถาคตผู้ชี้หนทาง โดยคิดว่านี่คือพระองค์ผู้ตรัส
รู้แล้ว”

(มัชฌิมนิกาย 2: 95:125)

พระพุทธเจ้าอาจจะตรัสถ้อยคำนี้เพื่อให้หมดความสงสัยเกี่ยวกับคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตาย
เกิดก็เป็นได้ พระองค์ตรัสว่า

“เราเป็นผู้รับรองว่าจะต้องไม่กลับมาเกิดอีก”

(ขุททก ปาทา อิติวุทเถ 1: 1:1)

ความเพียร พยายามอย่าง อุกฤษฏ์ ในเรื่องมรรค 8 ก็ต้องมีความเชื่ออย่างอุกฤษฏ์ด้วย
พระพุทธเจ้าตรัส:-

“ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เรื่องยังมีอีกว่า เมื่อภิกษุไม่มีความสงสัยในพระศาสนา และมีความ
เชื่อมั่นแล้ว จิตใจของเขาก็จะโน้มไปในทางตั้งใจ วิริยะ และมานะต่อไป”

(ทีฆะนิกาย, เกโตกิลาสสูตร 16)

“แต่ถ้าความเชื่อหมดไป ความไม่เชื่อก็จะย่างกรายเข้ามา ฝังอยู่แล้วก็จะเดินทางผิด”

(อังกุตระนิกาย 3: 5)

บุคคลที่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าจะบรรลุความหลุดพ้นโดยลำแข้งของตนเอง แม้จะกินเวลานานจนต้องเกิดใหม่อีกสักหนึ่งล้านครั้งก็ตาม” มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เชื่อว่าตัวตนของเขาจะต้องมีอยู่ต่อไป ไม่จำกัด เชื่อว่าจะตัดโซ่อันเป็นเหตุแห่งวัฏสงสารได้ด้วย “การปฏิบัติ” คือลำแข้งของตนเอง และเชื่อว่าความรู้สูงสุดมีอยู่ในตัวเขาพร้อมที่จะกลายเป็นความจริงขึ้นภายใต้สภาพการณ์อันเหมาะสม คนที่มีแผนการเกี่ยวกับอนาคตต้องปฏิบัติด้วยความเชื่อเสมอ

นักจิตวิทยาชื่อ ซี.จี. ยัง กล่าวว่า “คนสมัยปัจจุบันปฏิเสธความเชื่อและบรรดาศาสนาต่าง ๆ ที่อาศัยความเชื่อเป็นรากฐาน” มีบ่อยครั้งบรรดาผู้ที่ปฏิเสธความเชื่อแบบนี้รับเอาความเชื่อเกี่ยวกับโชคชะตากรรมและจุดหมายปลายทางซึ่งเกิดขึ้นจากหมู่ชนชั้นเดียวกับเขา หรือจากสภาพเมื่อเป็นเด็กไม่ได้สวนใด ๆ บุคคลเหล่านี้อาจจะแก้ตัวว่าการเชื่อในสิ่งที่ไร้เหตุผลที่เขาเชื่อเล่น ๆ ไม่ได้เชื่อจริง ๆ อย่งไรก็ตามเขาแสดงความจริงให้เห็นชัดว่า มนุษย์เราไม่ได้ใช้แต่เหตุผลเท่านั้นในการดำเนินชีวิต และในการนึกคิด แต่ใช้ความเชื่อและอารมณ์ด้วย

ก. ทศนะคริสตศาสนา

คริสเตียนถือว่าศาสนาของตนต้องอาศัยความเชื่อเป็นหลักอย่างไม่มีปัญหา เขามิได้ถือว่าศาสนาของเขาเป็นความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผล แต่ว่าเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากเหตุผล ความรู้แจ้งเห็นจริง และจากประสบการณ์ ความเชื่อมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมอย่างไร? คริสเตียนถือว่าความเชื่อที่แท้ได้อุ้มชูศีลธรรมไว้ คือถ้าไม่มีพระเจ้าแล้วมนุษย์จะไม่มั่นคงทางศีลธรรม ถือตัวเองเป็นใหญ่เป็นนักฉวยโอกาสและขาดหลักจริยธรรมที่มั่นคง หลักศีลธรรมสูงสุดของศาสนาคริสเตียนถือว่าตั้งต้นมาจากพระเจ้า ความชั่วร้ายทางศีลธรรมของมนุษย์นั้นสืบผลมาจากการแยกตัวออกห่างจากพระเจ้า

หนังสือห้าเล่มแรกของพระคัมภีร์ถือว่าเป็นหนังสือแห่งพระบัญญัติ คือกฎศีลธรรมของพระเจ้า พวกคริสเตียนมีความเชื่อว่าพระผู้เนรมิตสร้างจักรวาล เป็นผู้ทรงสร้างกฎทางวัตถุและจิตใจซึ่งให้พิภพดำรงอยู่ และให้มันดำเนินไปตามหน้าที่ พระผู้สร้างและผู้ทรงประทานกฎทรงเป็นองค์พยานและองค์ผู้พิพากษาสูงสุดของทุกสิ่ง ผู้ทำการชั่วร้ายจะตกใจเสมอว่า “พระองค์ทรงเห็นข้าพระองค์ตลอดเวลา” ผู้แต่งเพลงสดุดีคิดถึงความสำเร็จของพระเจ้าว่า:-

“ถ้าข้าพระองค์จะว่า ขอเพียงความมืดบังข้าไว้และจงให้ความสว่างรอบข้าเป็นกลางคืนสำหรับพระองค์แม้ความมืดก็ไม่มืด กลางคืนก็แจ้งอย่างกลางวัน”

(สดุดี 139: 11-12)

จริยธรรมของคริสเตียนตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้ทางศีลธรรม และศาสนาย้อนหลังขึ้นไปกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ผู้เขียนพระคัมภีร์ทั้งหลายถือว่าที่ศีลธรรมอันแท้จริงนั้นประกอบด้วย การปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า ความผิดในคัมภีร์ฉบับนั้นก็คือมนุษย์ฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้าในสวนเอเดน ชายและหญิงได้กินผลไม้ที่ห้าม ไม่ใช่เพราะเขาหิวโหย แต่เป็นเพราะเขาต้องการ “จะเป็นเหมือนพระเจ้า” และทำตามใจปรารถนาของตน การขัดขืนคำสั่งทำให้เขาต้องถูกขับไล่ออกไปและไม่มี ความมั่นคงต่อไป พระผู้สร้างและพิพากษาโทษของเขาได้ทรงเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องของเขาแล้ว (ปฐมกาล- เยเนซิส 3) บุตรชายของเขาคือคาอินก็เป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง ได้ฆ่าน้องชายคืออาเบลเสีย แม้ก่อนที่จะก่ออาชญากรรมรายนี้ความประพฤติทางศีลธรรม และการปฏิบัติทางพระศาสนาก็ไม่เป็นที่พอพระทัยพระเจ้า

“คาอินได้นำของถวายเป็นผลที่เกิดจากไร่นามานูชาพระเจ้า ฯแต่คาอินกับเครื่องบูชาของเขานั้นพระองค์ไม่พอพระทัย คาอินก็โกรธแค้นนัก...พระเจ้าฯ จึงตรัสถามคาอินว่า....ถ้าเจ้าทำดีเราก็จะพอใจรับเจ้ามิใช่หรือ....บาปก็หมอบอยู่ที่ประตู....แต่เจ้าจงเอาชนะบาปนั้นเถิด” (ปฐมกาล –เยเนซิส 4:3-7)

การนมัสการที่ถูกต้องจำต้องมีจิตใจที่ถูกต้องด้วย การที่จะเข้าเฝ้าพระเจ้าผู้นมัสการจะต้องคิดที่ชำระจิตใจให้สะอาดและสภาพผิดต่อหน้าพระเจ้า การกลับใจก็คือการยอมรับว่า การเอาแต่ใจเอาใจตัวเองเป็นการพ่ายแพ้ตัวเอง และจะต้องเอนนํ้าพระทัยพระเจ้าเข้ามาแทนที่ คุณค่าแท้ทางศีลธรรมก็คือคุณค่าที่พระเจ้าทรงเห็นชอบด้วย ความมุ่งหมายของจริยธรรมคริสเตียนไม่ใช่เป็นเรื่องความสุขและความดีสูงสุดตามความคิดของมนุษย์ แต่ต้องเป็นไปตามนํ้าพระทัยพระเจ้า การถือศานานั้นที่แท้ไม่ใช่มุ่งเอาใจใส่ตัวเอง แต่มุ่งต่อพระเจ้า แต่ละบุคคลอาจถูกเรียกให้เสียสละชีวิตเพื่อคนอื่นก็ได้ ทศนะในเรื่องการเสียสละ ในเรื่องการทนทุกข์ ทรมานเพื่อผู้อื่นเป็นแก่นหัวใจของศาสนาคริสต์ทีเดียว

สิ่งที่ขัดกันแต่ก็เป็นความจริงนั้นคือเราจะพบว่าความดีสูงสุด และความสุขอันใหญ่ยิ่งของมนุษย์นั้นอยู่ในนํ้าพระทัยพระเจ้า เพราะว่านํ้าพระทัยของพระองค์ดีที่สุด และพระบัญญัติของพระองค์นั้นเลิศวิเศษ ทศนะที่จะขัดกันของคริสต์ศาสนาฟังดูคล้ายกับว่าเป็นของอีกโลกหนึ่ง แต่มันก็เป็นจริงสำหรับมนุษย์ในโลกนี้ ดังข้อความต่อไปนี้

“คนที่จะรักษาชีวิตของตนเองจะต้องสูญเสียชีวิต”

“เพื่อที่จะเป็นใหญ่จะต้องเป็นผู้รับใช้คนอื่น”

“การให้เป็นที่เกิดความสุขยิ่งกว่าการรับ”

“จงรักและให้อาหารแก่ศัตรูของท่าน”

มนุษย์สมัยปัจจุบันต้องการจริยธรรมซึ่งในยุคแห่งการศึกษาก้าวหน้า ยุคแห่งขบวนการการขนานใหญ่และระบบเศรษฐกิจสมัยนี้ จะสนองความต้องการอันลึกซึ้งที่สุดของคุณ มนุษย์แสวงหาจริยธรรมซึ่งจะไม่กลายเป็นสิ่งล้าสมัยในสังคมสมัยใหม่อันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และอันมีประชากรเพิ่มขึ้นรวดเร็วอย่างน่ากลัว คริสตศาสนาเชื่อว่ากฎศีลธรรมของพระเจ้ามีความเหมาะสมสำหรับวัฒนธรรมทุกชนิดของทุกยุคทุกสมัย และนำมาใช้กับคนที่อยู่โดดเดี่ยวยังได้ กับสังคมก็ได้ พระเจ้าทรงรู้ว่า “อะไรมีอยู่ในมนุษย์” คือทรงรู้สิ่งที่เขาสามารถทำได้และควรทำ

ในโลกอันแน่นขนัดไปด้วยมนุษย์ในอนาคต สัมพันธภาพอันเหมาะสมจะเป็นสิ่งสำคัญประการแรก พระบัญญัติที่พระเจ้าทรงถือว่าเป็นข้อใหญ่ มีความเหมาะสมกับโลกอันเบียดเสียดขัดเคียดและแน่นขนัดไปด้วยมนุษย์ คือ “จงรักพระเจ้าและรักเพื่อนบ้านของท่าน” ข้อนี้หมายความว่าจงมีความจงรักภักดีต่อสิ่งสูงสุด จงให้บริการอันประกอบไปด้วยความรักต่อเพื่อนบ้าน ตำบล และประเทศของท่านและต่อมนุษย์ทั่วไป

ในคริสตศาสนา “ความเชื่อ” เป็นคำที่มีความหมายบริบูรณ์และเข้มแข็งโดยมีประสบการณ์และประวัติศาสตร์สนับสนุนอยู่ ความเชื่อเป็นความมั่นใจตั้งรากฐานอยู่บนและอยู่นอกเหนือเหตุผลและประสบการณ์ทั้งหลายความเชื่อเป็นอาการของความเข้าใจและความตั้งใจ เป็นการมอบถวายชีวิตของตนให้แก่วิถีชีวิตหรือแก่องค์พระเจ้าโดยความเชื่อมนุษย์จึงมีกำลังทำการหลายอย่างได้ เช่น อ้าแขนออกเพื่อรับพระพร เปิดจิตใจออกรับการคดคิดใหม่ ๆ และอย่างเท่าเข้าสู่หลักชัยอันมีค่าสูง

“ผู้ที่มาเฝ้าพระเจ้าต้องเชื่อว่าพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ และทรงเป็นผู้ประทานบำเหน็จให้แก่ทุกคนที่แสวงหาพระองค์” (ฮีบรู 11:6)

ในที่นี่ความเชื่อมิได้หมายความว่า “เชื่อใน” หรือ “วางใจ” เท่านั้น แต่ต้อง “สัตย์ซื่อต่อ” ด้วยความเชื่อทางคริสตศาสนาอุ้มชูจริยธรรมของคริสเตียนไว้

นักศาสนศาสตร์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดแห่งพันธสัญญาใหม่ คืออัครสาวกเปาโลกล่าวไว้ว่า “คนชอบธรรมจะดำรงชีวิตอยู่ด้วยความเชื่อ” และ “ความเชื่อนั้นทรงถือว่าเป็นความชอบธรรมให้แก่อับราฮัม” ผู้ “เป็นบิดาของคนทั้งปวงที่เชื่อ” (โรม 1:17, และ 4:9, 11)

ความเชื่ออาจถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของความชอบธรรมได้หรือ? เพื่อที่จะเข้าใจทัศนคตินี้ของคริสเตียนตลอดมาทุกยุคทุกสมัย จำเราจะต้องย้อนหลังไปดูประวัติศาสตร์ของมนุษย์ในสมัยอับราฮัมและตอนตั้งต้นคริสตศาสนาเมื่อ 3,600 ปีล่วงมาแล้ว เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในเวลานั้นเป็นประสบการณ์ของมนุษย์ในประวัติศาสตร์ คนฮีบรูอวดว่าเขาเป็นเชื้อสายของอับราฮัมผู้เป็นบิดาของชนชาตินี้ทั้งฝ่ายร่างกายและจิตวิญญาณ พวกเขาหรับที่นับถือศาสนาอัมหมัด ก็อวดอ้างทำนองเดียวกันว่า

เขาเป็นเชื้อสายของอับราฮัมทางสายอิซมาเอลบุตรชายของท่านด้วย ทั้งพวกอาหรับและพวกยูดาห์ก็เป็นพวกเซมไอท์ สำหรับพวกคริสเตียน ข้อความในพันธสัญญาใหม่ข้อแรกมีว่า

“หนังสือลำดับพงศ์ของพระเยซูคริสต์ผู้เป็นเชื้อสายของดาวิด ผู้สืบตระกูลเนื่องมาจากอับราฮัม” (มัทธิว 1:1)

อับราฮัมเป็นบุรุษตัวอย่างเดิมในความเชื่อซึ่งได้รับความเคารพนับถือ ทั้งในคัมภีร์ของพวกฮีบรู ในคัมภีร์กรออ่านของพวกมุฮัมหมัด และในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ประเทศจอร์แดนและอิสราเอลสมัยปัจจุบันครั้งหนึ่งเคยเป็นภูมิลำเนาเดิมของท่านอับราฮัม ผู้สืบเชื้อสายของอับราฮัมยังมีอยู่ในสองประเทศนี้ ข้อนี้ทำให้ระลึกถึงพันธสัญญาที่พระเจ้าทรงทำไว้กับอับราฮัมมานานมาแล้วคือ

“เราจะให้เจ้าเป็นชนชาติใหญ่ เราจะอำนวยการแก่เจ้า จะให้เจ้ามีชื่อเสียงใหญ่โตเลื่องลือไป”

(ปฐมกาล –เยเนซิส 12:2)

ผู้ที่ได้ทำให้อับราฮัมเป็นผู้ยิ่งใหญ่ก็คือพระเจ้าพระองค์ตรัสว่า:-

“เราจะให้...แผ่นดินคานาอัน (คืออิสราเอล) ทั้งสิ้นแก่เจ้าและแก่เชื้อสายของเจ้าที่สืบมาให้เป็นกรรมสิทธินิรันดร์” (ปฐมกาล – เยเนซิส 17:8)

พระเจ้าทรงทำการในประวัติศาสตร์ พระสัญญาเรื่องนี้ซึ่งอับราฮัมรับเอาโดยความเชื่อนั้นบัดนี้ได้กลายเป็นความจริงทางการเมืองขึ้นแล้ว เมื่อพระเจ้าทำสัญญาข้อนี้กับอับราฮัมแก่ชราและไม่มีบุตร ดังนั้นอับราฮัมจึงทูลถามว่า:-

“ข้าแต่องค์สมเด็จพระเจ้า ๑ พระองค์จะทรงโปรดประทานอะไรแก่ข้าพระองค์ ด้วยข้าพระองค์ยังไม่มีบุตรเรื่อยมา” (ปฐมกาล –เยเนซิส 15:2)

พระเจ้าตรัสตอบว่า “บุตรชายของเจ้าเองจะเป็นผู้รับมรดกของเจ้า...จงคูฟ้า ถ้าเจ้าอาจนับดาวทั้งหลายได้ก็นับไปเถิด พงศ์พันธุ์ของเจ้าจะเป็นเช่นนั้น”

(ปฐมกาล –เยเนซิส 15:4-5)

แล้วข้อความในพระคัมภีร์ก็มีปรากฏขึ้น ซึ่งบรรดาอาจารย์ในทางพระศาสนาได้สงวนไว้เป็นสมบัติอันมีค่าตลอดมาทุกยุคทุกสมัย:-

“อับราฮัมก็เชื่อพระเจ้าฯ และการที่เชื่อนั้นพระองค์ทรงนับว่าเป็นความชอบธรรมแก่ท่าน”

(ปฐมกาล-เยเนซิส 15: 6)

คาร์ท บาร์ท ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอับราฮัมเชื่อในพระเจ้า ผู้ทรงรักษาคำมั่นสัญญาของพระองค์ (A Shorter Commentary on Romans หน้า 53 ค.ศ. 1960) ภายหลังที่อับราฮัมรับเอาพระคำของพระเจ้าด้วยความเชื่อแล้ว เขาจึงได้บุตรคืออิสอัคและอิซมาเอล คือต้นตระกูลพวกชนชาติฮีบรูและชนชาติอาหรับ สาระสำคัญของเรื่องก็คือการแสดงความเชื่อของอับราฮัม ก็เป็นการกระทำที่ชอบธรรมเป็นการกระทำ

ตามศีลธรรม การที่จะมีความเชื่อแบบนี้ไม่จำเป็นต้องทำพิธีนมัสการอย่างประณีตหรือถือกฎทางศาสนา อย่างเคร่งครัดเป็นจำนวนมากมายแต่อย่างใด ไม่จำเป็นต้องเสียสละหรือเข้าอุปสมบท ในวัดหรือทำบุญทำทานอย่างมากมายแต่อย่างใด โดยความเชื่อในพระเจ้าผู้ชอบธรรม โดยความเชื่อที่แสดงออกโดยการกระทำตามพระคำของพระเจ้า ท่านอับราฮัมก็ได้เชื่อว่าเป็นคนชอบธรรมแล้ว พระคำของพระเจ้ารวมทั้งพระบัญญัติทางศีลธรรมที่พระเจ้าประทานไว้ในสมัยโบราณ ตลอดจนการทรงนำที่พระเจ้าประทานให้แก่แต่ละบุคคลที่เขาต้องการในปัจจุบัน พระเจ้ายังคงตรัสอยู่เสมอพระเจ้าทรงเป็นผู้แสดงน้ำพระทัยของพระองค์ให้แก่มนุษย์อยู่ตลอดเวลา

ในตอนนี้อะไรจะให้เห็นลักษณะอันเด่นชัดข้อหนึ่งของจริยธรรมในศาสนาคริสต์ ความชอบธรรมเกิดจากสัมพันธภาพอันชอบกับพระเจ้าผู้ชอบธรรม ด้วยความเชื่อในพระเจ้าและเข้าสนิทกับพระองค์ เราจะได้รับพระวิญญาณจากพระเจ้า ดังที่ท่านเปาโลกล่าวไว้ว่า:-

“ฝ่ายผลของพระวิญญาณนั้นคือความรัก ความเปรมปรีดิ์ สันติสุข ความอดกลั้นไว้นาน ความปรานี ความดี ความสัตย์ซื่อ ความอ่อนสุภาพ การรู้จักบังคับตน” (กาลาเทีย 5:22)

การแสดงความเชื่อก็เป็นการแสดงเจตนาอย่างหนึ่ง คนเราจะกลายเป็นธรรมชนโดยขัดกับเจตนาไม่ได้ แต่ถ้าคนเราแม้จะชั่วร้ายสักปานใด ถ้าเต็มใจรับเอาพระวิญญาณของพระเจ้า “มิใช่ของมีค่าอันอยู่ในภษณะดิน” (2 โครินธ์ 4:7) ด้วยความเชื่อ เราก็อ่ยมยินดีรับเอาการเปลี่ยนชีวิตของตนจากพระวิญญาณของพระเจ้า ความเชื่อเป็นการตอบสนองพระเจ้า มิใช่ความรู้เรื่องพระเจ้าเท่านั้นด้วยความช่วยเหลือของพระเจ้า ต่อไปเขาก็กลายเป็นมนุษย์แท้ มนุษย์เต็มบริบูรณ์ เขากลายเป็นคนดีขึ้นได้เพราะดังอัครสาวกเปาโลกล่าวไว้ว่า “คนนั้นเป็นคนถูกสร้างใหม่แล้ว”

(2 โครินธ์ 5: 17)

“ด้วยว่าซึ่งท่านทั้งหลายรอดนั้นก็รอดโดยพระคุณเพราะความเชื่อ และมีใช่แต่ตัวท่านทั้งหลายกระทำเอง แต่พระเจ้าทรงประทานให้” (เอเฟซัส 2:8)

สาวกของพระเยซูได้มองเห็นความสำคัญในการที่พระเจ้าได้ทรงทดลองอับราฮัม คือเขาจะเชื่อฟังพระเจ้าถึงขนาดที่จะถวายอิสอัคนุตราขายของเขาเป็นเครื่องบูชาหรือไม่ เมื่ออับราฮัมเดินทางสามวันเพื่อไปยังภูเขามอริยาเพื่อทำพิธีถวาย ความเชื่อมั่นซื่อเดียวได้ชูกำลังใจอันเดือดร้อนของเขา คือว่าพระเจ้าทรงชอบธรรมและทรงยุติธรรมเมื่อถึงที่ถวายบูชาบุตรชายอิสอัคจึงถามบิดาว่า:-

“นี่ไฟและฟืน แต่ลูกแกะสำหรับเครื่องเผาบูชาอยู่ที่ไหน” อับราฮัมตอบว่า “ลูกเอ๋ย พระเจ้าจะทรงจัดหาลูกแกะสำหรับพระองค์เองเป็นเครื่องเผาบูชา”

(ปฐมกาล-เยเนซิส 22: 7, 8)

พระเจ้าได้ทรงทำเช่นนั้น และอิสอัคก็มีชีวิตต่อมาและความเชื่อของอับราฮัมในพระเจ้าก็ปรากฏว่าถูกต้องต่อมาในสมัยพันธสัญญาใหม่ ยอห์น ได้กล่าวถึงพระเยซูคริสต์ว่า:-

“ดูเถิด พระเมษโปดกของพระเจ้าผู้ทรงรับความผิดบาปของโลกไปเสีย” (ยอห์น 1:29)

ท่านยอห์นและผู้ฟังเชื่อว่ามนุษย์ไม่อาจปลดเปลื้องความบาปและความชั่วร้ายออกจากตนเอง แต่ลำพังได้ การเสียดสะ การรับทุกข์แทนกัน การช่วยเหลือของพระเจ้าเท่านั้นที่จะปลดเปลื้องได้ เปาโลได้พูดแทนมนุษย์ทั่วไปไว้ว่า:-

“ข้าพเจ้าไม่เข้าใจการกระทำของข้าพเจ้า เพราะว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าปรารถนาทำนั้นข้าพเจ้าหาทำไม่ได้สิ่งที่ข้าพเจ้าเกลียดชังนั้นข้าพเจ้าก็ยังทำอยู่ เพราะว่าเจตนาดีข้าพเจ้าก็มีอยู่ แต่ซึ่งจะกระทำการดีนั้นข้าพเจ้าหาได้กระทำให้” (โรม 7:15, 18)

สิ่งที่เปาโลค้นพบนั้นก็คือความชอบธรรมใหม่ ซึ่งได้มาโดยความเชื่อในพระเจ้าตามที่แสดงไว้ในพระเยซูคริสต์

“ใครเล่าจะช่วยข้าพเจ้าให้พ้นจากกายแห่งความตายนี้ ข้าพเจ้าขอบพระคุณพระเจ้าโดยพระเยซูคริสต์องค์พระผู้เป็นเจ้าของเรา” (โรม 7:24, 25)

“สิ่งซึ่งพระบัญญัตินั้นทำไม่ได้...พระเจ้าได้ทรงกระทำแล้ว คือโดยทรงใช้พระบุตรของพระองค์มา” (โรม 8:3)

“ทั้งสิ้นนี้บังเกิดมาจากพระเจ้าผู้ทรงให้เราคืนดีกันกับพระองค์โดยพระเยซูคริสต์...เพื่อเราจะได้เป็นคนชอบธรรมของพระเจ้าโดยพระองค์”

(2 โครินธ์ 5: 18, 21)

พระเจ้าริเริ่มการกับอับราฮัม แล้วพระเจ้าก็ได้ริเริ่มที่จะติดต่อกับเชื้อสายของอับราฮัมโดยทางพระเยซูคริสต์ บรรดาผู้ที่เห็นว่าพระเยซูทรงเป็นพระฉายาของพระเจ้า ผู้ซึ่งไม่ประจักษ์แก่ตาที่ต้องการที่จะเข้าคืนดีกับพระเจ้า

พระกิตติคุณคือข่าวประเสริฐนั้นที่แท้ก็คือพระเยซูคริสต์ เมื่อมนุษย์ถามว่า ชีวิตมนุษย์มีความสำคัญหรือความคิดและความเพียรพยายามฝ่ายศีลธรรมมีความหมายหรือเปล่า ศาสนาคริสต์เรียนตอบยืนยันทันที คำตอบยืนยันนี้พบได้ในองค์พระเยซูคริสต์

สาวก 12 คน ร่วมกับพระเยซูในห้องชั้นบนกรุงเยรูซาเล็ม เพื่อทำพิธีบัพติศมา ในการรับประทานอาหารนั้นมีความเศร้าโศกเนื่องจากพระเยซูจะต้องตาย พระองค์อาจหลีกเลี่ยงความตายนี้ได้ แต่พระองค์ทรงรับเอาโดยถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อมนุษย์ คำสอนครั้งสุดท้ายให้แก่สาวกทรงมีอะไรบ้าง สิ่ง que พระองค์ได้ทรงกระทำขณะนั้นมีคุณค่ายิ่งกว่าคำพูดของพระองค์ครั้งใด ๆ

พระองค์ทรงหยิบเอาผ้า อ่างน้ำและทรงทำการล้างเท้าพวกสาวก แม้พวกเขาจะคัดค้านก็ตาม พระองค์ทรงหยิบขนมปังหักเสียแล้วแจกให้ทุกคนโดยกล่าวว่า “นี่เป็นกายของเรา...ซึ่งให้แก่ท่านทั้งหลาย” (1 โครินธ์ 11:24) พระองค์ทรงหยิบด้วยน้ำองุ่นแล้วตรัสว่า “นี่เป็นโลหิตของเรา...ซึ่งต้องเทออก” (มัทธิว 26:28) พระองค์ได้ล้างเท้าสาวกชื่อยูดา คนนี้ได้ทรยศพระองค์ในคืนนั้นเป็นราคาเงิน 30 เหรียญ สาวกอีกคนหนึ่ง ชื่อเปโตรก่อนเข้าครุได้ปฏิเสธว่าไม่รู้จักพระเยซู สาวกทั้ง 12 คนได้หนีพระเยซูไปหมดก่อนที่จะมีการไต่สวนพระองค์อย่างไม่ยุติธรรมในตอนเช้ารุ่งขึ้น พวกเขาเป็นคนที่ธรรมดาสามัญเหมือนกับเรากระมัง พระเยซูสมัครใจที่จะถูกตรึงในวันศุกร์ และศพของพระองค์เขาฝังไว้ในอุโมงค์ พระองค์ได้ตายอย่างแน่นอน

ครั้นแล้ว เหตุการณ์ที่ไม่มีใครนึกฝันได้เกิดขึ้น คือ ต่อมาอีกสองวัน สาวกหญิงสองคนได้นำเอาเครื่องเทศไปที่สวน เห็นอุโมงค์ว่างเปล่า จึงกลับไปแจ้งให้คนทางบ้านทราบ “ฝ่ายอัครทูตไม่เชื่อถือว่า เป็นคำเหลวไหล” (ลูกา 24:11) โรมมาได้ยืนยันว่าพระเยซูเป็นขึ้นจากความตาย และได้ปรากฏแก่สาวกอื่น ๆ แต่โรมาย่อมเชื่อ และพูดว่าจะไม่ยอมเชื่อจนกว่าจะได้เห็นพระเยซูด้วยตนเอง และได้เอานิ้วแหย่เข้าไปในบาดแผลที่สีกข้างพระเยซู (ยอห์น 20:25) ในขณะที่เขาเดินทางสิบเอ็ดกิโลเมตรเพื่อกลับบ้านในเอมมาอุ คลีโอปาสและสาวกอีกคนหนึ่ง พுகถึงความตายของพระเยซูและความหมดหวังของเขา แต่ในขณะที่เดินทางเขาได้พบพระเยซูมีชีวิตอยู่พระองค์ได้สนทนากับเขา นั่งลงรับประทานอาหารกับเขา แล้วก็จากไป แม้จะเห็นคนเห็น้อยสักปานใด คนสองคนก็เดินทางกลับไปยังกรุงเยรูซาเล็มอีกเป็นระยะ 11 กิโลเมตร เพื่อแจ้งเหตุการณ์อันไม่น่าเชื่อนี้ คือพระเยซูได้ปรากฏแก่เขา ในกรุงเยรูซาเล็ม เขาก็ได้พบพวกสาวกอื่น ๆ ที่มีความประหลาดใจเช่นเดียวกัน ที่พูดว่าพระเยซูได้ปรากฏแก่ซีโมนเปโตรและคนอื่น ๆ อีกด้วยเหมือนกัน (ลูกา 24:13-35) ต่อมาพระเยซูได้ปรากฏแก่โรมาสผู้สงสัย เขาจึงกราบลงที่พระบาทพระเยซู พูกว่า “องค์พระผู้เป็นเจ้าของข้าพระองค์และพระเจ้าของข้าพระองค์” (ยอห์น 20:28)

ยูดาคนที่ทรยศพระองค์เป็นอย่างไรเล่า ยูดาได้เอาเงิน 30 เหรียญไปคืนแล้วก็ไปผูกคอตาย ส่วนเปโตรผู้ปฏิเสธพระเยซูได้กลายเป็นคนใหม่ เป็นคนกล้าหาญ เข้มแข็ง และเป็นพยานถึงการคืนพระชนม์ของพระเยซูตลอดชีวิตของเขา เปโตรตายเพื่อความเชื่อของเขาในกรุงโรม ส่วนสาวกอื่น ๆ ได้ยอมตายเพื่อเป็นพยานถึงเรื่องการคืนพระชนม์ ส่วนเปาโลผู้เป็นเจ้าพนักงานในกรุงเยรูซาเล็มที่ได้รับการศึกษาสูง ตอนแรกเกลียดชังพวกคริสเตียนและได้ข่มเหงถึงตายโดยคิดว่าเขาได้ทำตามน้ำพระทัยพระเจ้าแล้ว แต่ในขณะที่เดินทางไปดัมเมเช็ช เปาโลได้พบพระเยซู นับแต่นั้นมา เปาโลได้กลายเป็นพยานที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการประกาศเรื่องคืนพระชนม์ของพระเยซู เปาโลได้ถูกจำคุกอย่างทรมาณเป็นเวลานาน และในที่สุดได้ถูกประหารชีวิตในกรุงโรม เพราะเหตุความเชื่อในศาสนาคริสต์

พวกคริสเตียนในสมัยเริ่มแรกเป็นคนสามัญ แต่ได้รับประสบการณ์พิเศษ พวกเขาเองก็ประหลาดใจอย่างมากที่ได้เป็นพยานถึงเรื่องการคืนพระชนม์ของพระเยซู เหตุการณ์พิเศษนี้ได้กลายเป็นความจริงใหญ่ยิ่งที่สุดในชีวิตของเขา พวกเขาได้กล่าวว่า “พระเยซูนี้ พระเจ้าได้ทรงบันดาลให้คืนพระชนม์แล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นพยานในข้อนี้ (กิจการ 2:32) เขาเป็นพยานโดยไม่ได้นึกฝันก่อนว่าจะเป็น ปอลคิดลึกลึได้แสดงคำสอนของพวกเขาไว้ว่า “พวกเราเพียงแต่ต้องการแสดงสิ่งที่เราได้เห็นและบอกกล่าวแก่ท่านถึงสิ่งที่เราได้ยิน”

การตรึงพระเยซูบนไม้กางเขนซึ่งพระเยซูได้ทูลขอพระเจ้าให้ยกโทษศัตรูของพระองค์ และการคืนพระชนม์เหล่านี้ ทำให้จึงต้องเกิดขึ้นแล้ว พวกสาวกยังจำคำถามที่พระเยซูถามในขณะที่ล้างเท้าสาวกไว้ว่า “ซึ่งเรากระทำนั้นขณะนี้ท่านยังไม่รู้เรื่อง แต่ภายหลังท่านจะเข้าใจ” (ยอห์น 13:7) เป็นการกระทำเพื่อเขาและพวกเขายังจำคำของพระองค์ที่ว่า “นี่เป็นกายของเราซึ่งให้แก่ท่านทั้งหลาย” ได้ทรงประทานเพื่อเขาทั้งหลาย เขาจำข้อความที่พระองค์ตรัสว่า “เราจะมาอีกและรับท่านให้ไปอยู่กับเรา” (ยอห์น 14:3) การคืนพระชนม์ของพระองค์ก็เพื่อเขาทั้งหลาย! พวกสาวกเหล่านี้เป็นคนสามัญตามแบบคนทั้งหลาย อาศัยอยู่ในประเทศเล็ก ๆ ทางเอเชียตะวันตก แต่พระเยซูทรงถือว่าพวกนี้ควรได้รับความช่วยเหลือ โดยมีได้นึกฝันพวกสาวกได้เป็นพยานพระราชกิจที่แสดงว่าพระเจ้าทรงตีราคาตัวพวกเขาได้อย่างสูง ทั้งบรรดาคนธรรมดาสามัญ และบรรดามนุษยชาติทั้งหมดด้วย พระเจ้าในองค์พระคริสต์ได้ทำให้โลกนี้คืนดีกับพระองค์ (2 โครินธ์ 5: 19) พระเจ้าทรงมีชีวิตบริบูรณ์ที่จะประทานแก่เขาทั้งหลาย (ยอห์น 10:10)

ความหมายของนาฬิกาอยู่ในบุคคลผู้ทำและใช้นาฬิกาฉันใด ความหมายและความสำคัญของมนุษย์ก็มีอยู่ในบุคคลที่สูงขึ้นไปคือพระเจ้าฉันนั้น ใครเล่าที่จะกล่าวได้ว่าชีวิตของเขามีความหมายโดยไม่ต้องเกี่ยวกับพระเจ้า บางทีจะมีความหมายสำหรับผู้อื่นกระมัง แต่สมมุติว่าชีวิตของผู้อื่นนั้นไม่มีความหมายเสียเลยละ? ในที่สุดความหมายนั้นเราจะพบในพระเจ้า ผู้ทรงเป็นแหล่งเกิดแห่งความหมายอันแท้จริง และความนึกคิดทั้งหมด.